

บทที่ ๒

แนวคิดเรื่องสังคมนิยมในปรัชญาตะวันตก

๒.๑ แนวคิดเรื่องสังคมนิยม

แนวความคิดของลัทธิสังคมนิยม (Socialism) ได้เกิดขึ้นก่อนคริสตกาล เริ่มตั้งแต่เพลโต (Plato) ที่ได้วาดมโนภาพในอุดมคติไว้ว่า สรรพสิ่งทั้งปวงเป็นของกลางเพื่อให้คนทุกคนขึ้นได้บริโภควิวัฒนาการของสังคมนิยมได้เริ่มตั้งแต่การขยายตัวของอุตสาหกรรมในระบบทุนนิยมในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ หรือตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ โดยผู้ใช้แรงงานหรือกรรมกรซึ่งไม่มีความรู้และทรัพย์สินอื่นนอกจากแรงงาน ได้รับความทุกข์ยากเป็นอย่างมาก นักสังคมนิยมจึงได้แสวงหาวิธีการที่จะสร้างสังคมใหม่ที่ปราศจากความอยุติธรรมและความไม่เท่าเทียมกัน โดยเสนอแนะให้มนุษย์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยให้พิจารณาถึงผู้ที่ยากจนเป็นกรณีพิเศษ ระบบสังคมนิยมเกิดขึ้นมาเพื่อต่อต้านระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เพราะถือว่าระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้น นายจ้างคือผู้ที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต อันได้แก่ ที่ดิน พืช และการประกอบการ ส่วนแรงงานมีฐานะเป็นเพียงปัจจัยการผลิตอย่างหนึ่ง แรงงานจึงต้องพึ่งพานายจ้าง และด้วยจำนวนแรงงานที่มีอย่างมากมาย จึงมักถูกกดขี่อย่างโหดร้ายทารุณ นอกจากนั้น การประกอบธุรกิจของเอกชนที่มุ่งแต่กำไรสูงสุด อาจก่อให้เกิดผลเสียแก่สังคม เช่น ปัญหาการว่างงาน อาชญากรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อม^๑

โรเบิร์ต โอเวน (Robert Owen) นักสังคมนิยมได้วางรากฐานในเรื่องจัดสวัสดิการให้แก่กรรมกรโรงงาน โดยเขาให้แนวคิดที่ว่า มนุษย์ถูกกำหนดโดยสิ่งแวดล้อม คือ สิ่งแวดล้อมกำหนดให้มนุษย์เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ เพราะสังคมให้ความสำคัญกับเครื่องจักรมากเกินไป จนไม่มีเวลาเอาใจใส่สุขภาพร่างกาย และจิตใจของมนุษย์ ฉะนั้น หากสังคมจะให้ความสนใจแก่มนุษย์มากขึ้น ย่อมจะต้องมีวิธีการที่จะปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ให้ดีขึ้น รวมทั้งส่งเสริมการผลิตที่มีประสิทธิภาพ โดยการจัดตั้งสหกรณ์ แล้วให้สมาชิกนำผลิตผลของตนมาตั้งที่ร้าน และกำหนดราคาสินค้าขึ้นเองตามจำนวนชั่วโมงของแรงงานที่แต่ละคนใช้ในการผลิต^๒

แนวคิดแบบสังคมนิยม (Socialism) เชื่อว่า ถ้าเปิดโอกาสให้ประชาชนทำการทุกอย่างแล้ว จะก่อให้เกิดผลเสียหายหลายประการ เช่น การเอารัดเอาเปรียบกัน มุ่งหากำไรเกินควร และประชาชนอาจจะให้การบริการไม่ทั่วถึง ฉะนั้นรัฐจึงมีความจำเป็นที่จะดำเนินการบางประการเท่าที่จำเป็น เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของประชาชน และเพื่อช่วยให้ประชาชนทั้งปวงได้ประโยชน์โดยเท่าเทียมกัน ทำให้วิธีการบางอย่างถูกควบคุมและผูกขาดโดยรัฐ เช่น ที่ดิน ทุนทรัพย์ และกลไกการผลิต เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความแตกต่างระหว่างฐานะการเงินของบุคคล หรือความแตกต่างในด้านเศรษฐกิจของประชาชนในสังคมมากเกินไป เป็นอุดมการณ์การต่อสู้ของประชาชนที่รักความเป็นธรรมโดยเอาสังคมเป็นตัวตั้งทางผลประโยชน์ เน้นคุณค่ามนุษย์ที่สมบูรณ์ที่ควรได้รับการจัดการของรัฐ

^๑ ชำนาญ จันทร์เรือง .๒๕๔๘.ประชาธิปไตย ทุนนิยม และสังคมนิยม

,<http://www.nidambe๑๑.net/ekonomiz/๒๐๐๕q๔/article๒๐๐๕Oct๑๒p๑๐.htm> (๑๐/๓/๒๕๕๒)]

^๒ อานนท์ อาภาภิรม, ๒๕๔๕ , หน้า ๑๑๕-๑๑๖.

แนวคิดเบื้องต้นที่สำคัญของสังคมนิยมคือ รัฐเอาสังคมเป็นศูนย์กลาง และนโยบาย เป้าหมาย และวิธีการ เพื่อประชาชนได้ผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม มีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจและสังคมที่แท้จริง ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ โดยรัฐที่เป็นตัวแทนพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชนที่แท้จริง คอยดูแลสวัสดิการให้แก่ประชาชนอย่างพอเพียง สร้างคุณภาพสังคมและคุณค่ามนุษย์ที่สมบูรณ์^๓ ลัทธิสังคมนิยม มีลักษณะที่สำคัญ คือ มีการวางแผนเศรษฐกิจจากส่วนกลางหรือรัฐบาล โดยลัทธิสังคมนิยมเชื่อว่าหากรัฐบาลมีการวางแผนทางเศรษฐกิจไว้ล่วงหน้าเป็นอย่างดี โดยไม่ปล่อยให้เอกชนดำเนินงานกันเองอย่างไร้ระเบียบ จะทำให้สามารถหลีกเลี่ยงวิกฤติเศรษฐกิจและปัญหาสังคม เช่น ปัญหาเงินเฟ้อ เงินฝืด การว่างงาน โดยการวางแผนเศรษฐกิจถือหลักการว่าต้องเป็นประโยชน์กับสังคมที่เป็นคนส่วนใหญ่ โดยรัฐบาลมีบทบาทในการควบคุมกิจการที่เกี่ยวข้องกับสาธารณูปโภคของประชาชน กิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา และถนนหนทาง จะอยู่ภายใต้การดูแลของรัฐ เนื่องจากเป็นกิจการที่ประชาชนมีความจำเป็นต้องใช้ และการที่รัฐบาลเข้ามาดูแลสาธารณูปโภคดังกล่าวย่อมเกิดผลดีแก่สังคมส่วนรวม^๔ ดังนั้นถ้าจะกล่าวโดยสรุปแล้ว แนวคิดพื้นฐานของสังคมนิยม มีหลักการสำคัญดังต่อไปนี้ คือ

๑. รัฐเอาสังคมเป็นศูนย์กลาง มี เป้าหมายและวิธีการ เพื่อประชาชนได้เท่าเทียมมีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจและสังคมที่แท้จริง

๒. ประชาชนทุกคนมีสิทธิ-เสรีภาพ โดยรัฐที่เป็นตัวแทนพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชนที่แท้จริง คอยดูแลสวัสดิการให้แก่ประชาชนอย่างพอเพียง สร้างคุณภาพสังคมและคุณค่ามนุษย์ที่สมบูรณ์

ส่วนแนวคิดแบบคอมมิวนิสต์เป็นแนวคิดที่เกิดจากแนวคิดของ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Mark, ค.ศ. ๑๘๑๘-๑๘๘๓) มีจุดประสงค์หลักคือ ต้องการทำลายแนวคิดแบบประชาธิปไตย ที่มีลักษณะเป็นเหมือนปลาใหญ่กินปลาเล็ก จึงต้องการสร้างสังคมที่ปราศจากชนชั้น

๒.๑.๑ ความหมายและลักษณะสำคัญของสังคมนิยม

สังคมนิยมเป็นอุดมคติที่มีผู้ยอมรับกันมากทั้งในประเทศประชาธิปไตยและมีใช้ประชาธิปไตย แต่พวกที่ถือตนว่าเป็นสังคมนิยมก็มักจะเข้าใจความหมายของคำนี้ต่างกัน เช่นเดียวกับคำว่าประชาธิปไตย บางคนคิดว่าคำนั้นตนใช้อย่างกว้างๆ เท่านั้น รายละเอียดอาจแตกต่างกันไปบ้าง บางคนคิดว่าสังคมนิยมที่แท้มีอยู่แบบเดียวเท่านั้น แบบอื่นๆเป็นแบบที่ผิด แต่อย่างไรก็ตามเราอาจกล่าวถึงลักษณะสังคมนิยมได้ ใน ๓ ลักษณะกว้างๆ คือ

๑) รัฐเป็นเจ้าของการผลิต สังคมนิยมรวมรับการผลิตแบบนายทุน คือ การใช้เครื่องจักรช่วยเพิ่มผลผลิตว่าเป็นสิ่งดี แต่ไม่เห็นด้วยกับวิธีการกระจายรายได้ซึ่งเป็นผลจากการใช้แรงงานโดยเห็นว่าการไม่ยุติธรรมในการกระจายรายได้เกิดขึ้นเพราะมีมีทรัพย์สินส่วนตัว หากสังคมไม่ปล่อยให้คนมีทรัพย์สินส่วนตัวแล้วปัญหาการกระจายรายได้ก็จะไม่เกิดขึ้น หลักการหนึ่งของสังคมนิยมคือ การที่สังคมเป็นเจ้าของและควบคุมปัจจัยการผลิตที่สำคัญๆ วิธีการที่จะทำให้ปัจจัยการผลิตมาเป็นของสังคมมี ๒ แบบใหญ่ๆคือ แบบแรกได้แก่การโอนกิจการผลิตเป็นของรัฐ ในประเทศคอมมิวนิสต์เจ้าของกิจการที่ถูกโอนมักไม่ได้รับค่าตอบแทน เพราะรัฐบาลถือว่า โดยแท้จริงแล้ว การผลิตเป็นของผู้ใช้แรงงาน เจ้าของกิจการเป็นผู้ใช้ปัจจัยการผลิตขูดรีดผู้ใช้แรงงาน จึงไม่ควรได้รับค่าตอบแทน ส่วนประเทศที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์มักมีการจ่ายค่าตอบแทน ส่วนที่สอง

^๓ เมธา มาสขาว.น.ด.สังคมนิยม-ประชาธิปไตยในประเทศไทย, <http://www.midnightuniv.org/midnight๒๕๔๔/๐๐๐๙๙๙๙๕๓๐.html> (๑๐/๓/๒๕๕๓)]

^๔ ขำณูญ จันทร์เรือง .๒๕๔๘.ประชาธิปไตย ทุนนิยม และสังคมนิยม, <http://www.Nidambe๑๑.net/ekonomiz/๒๐๐๕๑๔/ article๒๐๐๕๑๔๐๒๑๐.htm> (๑๐/๓/๒๕๕๒)

คือการใช้ระบบสหกรณ์ เป็นกิจการที่มีกลุ่มคนร่วมกันเป็นเจ้าของ โดยทำงานร่วมกัน และแบ่งปันผลผลิตกันในกลุ่มสมาชิก ซึ่งมักจะจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อดำเนินการ ระบบนี้มักจะใช้กับอุตสาหกรรมขนาดกลางและอุตสาหกรรมขนาดเบา ส่วนกิจกรรมหลักและกิจการระดับชาติ เช่นการสาธารณสุขการนั้นการโอนกิจการของรัฐจะเหมาะสมกว่า ปัจจุบันประเทศที่ปกครองในระบบคอมมิวนิสต์เท่านั้นที่โอนกิจการทั้งหมดเป็นของรัฐเป็นจุดมุ่งหมายปลายทางของเศรษฐกิจ ส่วนสังคมนิยมทั่วไปเห็นว่ากิจการสำคัญบางอย่างควรให้เป็นของเอกชนดีกว่า เช่นเกษตรกรรม หัตถกรรม อุตสาหกรรมขนาดเล็ก และขนาดกลาง การค้าระหว่างประเทศ

๒) รัฐให้สวัสดิการแก่ประชาชนโดยการจัดรัฐสวัสดิการ ลัทธินายทุนถือว่าทรัพย์สินส่วนตัวเป็นรางวัลอันเกิดจากการผลิตได้สัมฤทธิ์ผล คนรวยซึ่งได้แก่ผู้ประสบความสำเร็จในการผลิตจึงสมควรได้รับการยกย่องอย่างมาก สังคมแบบนี้จึงไม่สนใจคนจน และถือว่าคนจนเป็นผู้ที่ขาดความสามารถ สังคมนิยมโจมตีการไม่เหลียวแลคนจนและผู้ทุกข์ยากของระบบนายทุน แต่สังคมนิยมบางระบบเห็นว่าการโอนกิจการทั้งหมดเป็นกิจการของรัฐก็อันตรายพอๆ กับการปล่อยให้อยู่ในมือคนเพียงสองสามคนการกระจายความมั่งคั่งอีกวิธีหนึ่งคือ การจัดสวัสดิการสังคมโดยวิธีเก็บเงินภาษีเงินได้ ภาษีมรดก รางวัลต่างๆ ในอัตราที่สูงเพื่อนำมาใช้จ่ายในการให้การศึกษา บริการด้านสาธารณสุข ช่วยคนตกงาน คนกลุ่มน้อย คนชรา และสตรีเป็นต้น ระบบนี้มีได้มุ่งจะให้เกิดความเท่าเทียมกัน แต่มุ่งทำให้ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยแคบเข้า นักสังคมนิยมส่วนมากยอมรับความแตกต่างทางฐานะ เพราะถือว่าคนเราฉลาดและขยันขันแข็งไม่เท่ากัน คนขยันจึงควรได้รับรางวัลในส่วนที่เขาขยันและสามารถเป็นพิเศษ ในสังคมนี้อาจรวยได้ แต่ไม่มีคนที่จนมากๆการโอนกิจการผลิตเป็นของรัฐ และการจัดสวัสดิการนั้นไม่จำเป็นต้องมีควบคู่กันเสมอไป รัฐอาจโอนกิจการผลิตเป็นของรัฐโดยไม่จัดรัฐสวัสดิการ และรัฐสวัสดิการอาจไม่เป็นสังคมนิยมทางเศรษฐกิจ คือไม่โอนกิจการการผลิตเป็นของรัฐได้

๒.๑.๒ จุดมุ่งหมายของสังคมนิยม

แกนหลักของสังคมนิยมได้แก่ การวางจุดมุ่งหมายของสังคมอันได้แก่ การทำให้คนหลุดพ้นจากการเป็นทาสวัตถุซึ่งพันนาการมนุษย์มาตั้งแต่โบราณ สังคมนิยมฝันถึง สภาวะเมื่อผลผลิตของสังคมเพิ่มขึ้นจนเพียงพอสำหรับทุกคน การเปลี่ยนความประพฤติ ทรศนะคติ และความเชื่อของมนุษย์จะทำให้เข้าถึงสภาวะดังกล่าวได้

ดังนั้นจุดมุ่งหมายของแนวคิดแบบสังคมนิยม คือ ความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ หรือเรียกได้ว่าประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ส่วนระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นประชาธิปไตยทางการเมือง พวกสังคมนิยมถือว่าประชาธิปไตยทางการเมืองจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มีสังคมนิยม นั่นหมายถึงประเทศจะต้องมีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจเสียก่อน เพราะเงินเป็นที่มาของอำนาจทางการเมือง เพราะถ้าไม่มีความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจก็ไม่มี ความเท่าเทียมทางการเมือง^๕ แนวคิดพื้นฐานที่เป็นหลักสำคัญของสังคมนิยมคือ จะต้องลดความแตกต่างทางวัตถุระหว่างบุคคลลง เพื่อทำให้เกิดประชาธิปไตยทางการเมืองขึ้น จุดมุ่งหมายดังกล่าวนี้จะไม่เป็นอุดมคติแบบฟาสซิสต์และคอมมิวนิสต์ แม้จะมีการพูดถึงอยู่บ้างแต่ในทางปฏิบัติก็จริงแต่ก็เป็นเพียงการเปลี่ยนชนชั้นการปกครองเท่านั้น ความสัมพันธ์ของมนุษย์อย่างี่สังคมนิยมต้องการมิได้เกิดขึ้นเลยในการปกครองทั้งสองแบบนั้น

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๘.

๒.๑.๓ รูปแบบของสังคมนิยม

แนวคิดในเรื่องสังคมนิยมเริ่มเกิดขึ้นชัดเจนตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ ตั้งแต่สมัยเพลโตที่ได้เขียนแนวคิดทางสังคม เรื่องอูทมรัฐ และ เซอร์ โทมัส มอร์ เขียนเรื่อง ยูโทเปีย ซึ่งสามารถสรุปสังคมนิยมได้ใน ๒ รูปแบบ คือ

๑) สังคมนิยมแบบอูทมคติ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มุ่งสนับสนุนให้รัฐเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจเสียเอง โดยรัฐจะเข้าดำเนินการเป็นเจ้าของในกิจการทางเศรษฐกิจที่ใหญ่ มีความสำคัญ ลงทุนมาก ๆ โดยรัฐจะเป็นนายทุนเอง ส่วนเอกชนก็จะดำเนินได้แต่กิจการเล็กๆ น้อยๆ ผลประโยชน์ส่วนใหญ่มักจะตกเป็นของรัฐ ระบบสังคมนิยมมีลักษณะที่สำคัญๆ พอสรุปได้ดังนี้

๑.๑) รัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่สำคัญๆ หรืออาจจะเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทุกอย่าง ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจะเป็นของรัฐ เอกชนจะมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินได้ตามที่รัฐกำหนด รัฐเป็นผู้จัดการควบคุมดำเนินการของระบบเศรษฐกิจทั้งหมด เช่น เรื่องการใช้ทรัพยากร เป้าหมายการผลิต และการกระจายผลผลิต ระบบตลาดอยู่ในการดูแลของรัฐทั้งสิ้น

๑.๒) เสรีภาพของเอกชนที่จะแข่งขันในระบบเศรษฐกิจถูกจำกัดโดยรัฐ เพราะรัฐถือว่า การเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันกันนั้น ทำให้เกิดการสูญเปล่า และเป็นอันตรายต่อสังคม มีการเอาเปรียบกัน มุ่งหากำไรเกินควร รัฐจึงต้องเข้าควบคุมและรับผิดชอบต่อการผลิตการจำหน่ายแจกผลผลิตเพื่อความยุติธรรม ในสังคมระบบสังคมนิยมเกิดขึ้นเนื่องจากความบกพร่องของระบบทุนนิยม ที่มีปัญหาการสะสมความมั่งคั่งของเอกชนที่เป็นนายทุนซึ่งเป็นชนส่วนน้อย ในขณะที่กรรมกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ยากจน ระบบทุนนิยมมีการเอาเปรียบ มุ่งประโยชน์ส่วนตัวโดยไม่สนใจสังคมส่วนรวม จึงมีนักปราชญ์หลายท่านเสนอแนวทางด้วยระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมดังกล่าว แต่สังคมนิยมก็มีหลายรูปแบบ ซึ่งอาจมีแนวความคิดที่แตกต่างกันไปบ้างดังนี้

ก. สังคมนิยมยูโทเปียน (Utopian Socialism) หรือสังคมนิยมอูทมคติ พวกนี้มีความเห็นว่า โครงสร้างสังคม ระเบียบประเพณีที่เป็นอยู่ ทำให้คนที่แข็งแรงกว่ากดขี่คนที่อ่อนแอกว่า พวกนี้เสนอแนวความคิดให้จัดตั้งประชาคมขึ้นมากใหม่ คำนึงถึงสังคมส่วนรวมให้มากขึ้น ลดการแข่งขันทางเศรษฐกิจให้รัดกุม นักคิดที่สำคัญที่เสนอแนวทางสังคมนิยมแนวนี้ เช่น **โรเบิร์ต โอเวน (Robert Owen)** ได้เสนอให้มีการจัดตั้งประชาชนแบบสหกรณ์ขึ้นและได้รับสมญาว่า “บิดาแห่งการสหกรณ์”

ข. สังคมนิยมเฟเบียน (Fabian Socialism) คือสังคมนิยมแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีแหล่งกำเนิดในอังกฤษ สังคมนิยมแบบนี้มุ่งให้รัฐบาล ดำเนินนโยบายรัฐสวัสดิการให้ประชาชนทุกคนโดยเสมอภาค และใช้วิธีการทางรัฐสภา โดยไม่จำเป็นต้องจำกัดชนชั้นนายทุน ไม่จำเป็นต้องใช้วิธีรุนแรง แต่สามารถปรับปรุงความเสมอภาคทางรายได้และเศรษฐกิจโดยสันติวิธี ด้วยวิธีการทางรัฐสภา มีการออกกฎหมายคุ้มครองแรงงานและสวัสดิการ ซึ่งจะช่วยเหลือกรรมกรให้มีการกินดีอยู่ดีได้ และได้พิสูจน์ให้เห็นว่า การต่อสู้ระหว่างชนชั้นไม่ได้เป็นไปตามคำทำนายของมาร์กซ์ คือไม่เกิดขึ้นในประเทศอุตสาหกรรมที่มีกรรมกรมากมาย เช่น อังกฤษ อเมริกา แต่กลับไปเกิดในรัสเซีย และจีน ซึ่งเป็นประเทศเกษตรกรรม

ค. สังคมนิยมมาร์กซิสต์ (Marxist Socialism) ระบบนี้ยึดแนวความคิดของคาร์ล มาร์กซ์ เป็นแนวทางจัดระเบียบทางเศรษฐกิจ คือทรัพย์สินทุกอย่างเป็นของรัฐทั้งสิ้นเอกชนไม่มีสิทธิ์เป็นเจ้าของทรัพย์สินใดๆ การดำเนินงานทางเศรษฐกิจ เช่น จะผลิตอะไรผลิตอย่างไร ผลิตเพื่อใคร รัฐจะเป็นผู้วางแผนดำเนินการ

เองทั้งสิ้น ประชาชนอย่างในฐานะเป็นเจ้าของแรงงาน เท่านั้น ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม เกิดขึ้นจากความคิดที่จะพยายามแก้ไขปัญหาของสังคมที่เกิดจากระบบเสรีนิยม หรือทุนนิยม แต่เมื่อระบบสังคมนิยมถูกนำมาปฏิบัติก็ทำให้เกิดปัญหาขึ้นหลายประการเช่น

๑. เมื่อรัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต จำกัดเสรีภาพของประชาชนในการผลิต ทำให้แรงจูงใจในความคิดสร้างสรรค์ของเอกชนมีน้อยลง ประดิษฐ์กรรมแปลกๆ ใหม่ๆ จึงเกิดขึ้นน้อยกว่าระบบทุนนิยม

๒. รัฐเป็นนายทุนผูกขาดเพียงผู้เดียว ทำให้ประชาชนไม่มีโอกาสเลือกสินค้าและบริการที่ดีกว่า

๓. ไม่มีหลักประกันอันใดที่จะให้กับประชาชนได้ว่า รัฐจะเป็นองค์กรที่จะอำนวยประโยชน์ให้กับประชาชนอย่างเป็นธรรม แผนการทางเศรษฐกิจของรัฐอาจผิดพลาดได้และผลเสียหายนี้อาจตกอยู่กับประชาชน

๒) สังคมนิยมแบบประชาธิปไตย (Democratic Socialism)

เป็นแนวความคิดสังคมนิยมที่มุ่งสร้างความเสมอภาคทางสังคมให้เท่าเทียมกัน มีการแบ่งปันกันในสังคมให้เท่ากัน 'สังคม' จะทำหน้าที่กระจาย 'วัตถุ' ให้แต่ละคนโดยเท่าเทียมกัน ทั้งนี้แต่ละคนก็มีหน้าที่ต้องทำงานในการนำ 'ทุน' ของ 'สังคม' ส่วนรวมมาผลิต 'วัตถุ' ต่างๆ ให้แก่ 'สังคม' ในระบบสังคมนิยมที่ดี แต่ละคนในสังคมจะสามารถมีวัตถุที่พอเพียงต่อการดำรงชีวิตได้อย่างเท่าเทียมกัน

ปัจจุบันนี้ การต่อสู้เชิงอุดมการณ์สังคมนิยมในสถานการณ์สากลนั้น มีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามรูปแบบของแต่ละขบวนการในแต่ละประเทศ ตามทฤษฎีที่ยึดถือและบริบทเงื่อนไขของประเทศนั้น แต่ในลักษณะภาพกว้างในปัจจุบันคือ Communist แบบเหมาอิดส์ จะเน้นการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ เช่น ในประเทศเนปาล ฟิลิปปินส์ หรือกรณีของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย(พคท.)ในอดีต และอุดมคติแบบสังคมนิยม(Socialist) , สังคมนิยม-ประชาธิปไตย(Social-Democracy)จะเน้นการเคลื่อนไหวโดยการปฏิรูปทางสังคม-การเมือง หรือการจัดตั้งพรรคการเมืองของตนเองเข้าไปต่อสู้ทางการเมืองในระบบรัฐสภา ในปัจจุบัน สังคมนิยมปฏิรูปได้ลงหลักปักฐานพอสมควร ในประเทศแถบแอสกันดิเนเวียของยุโรป ในรูปของประเทศรัฐสวัสดิการ ขณะเดียวกัน อุดมการณ์สังคมนิยม (Socialist) ในทางสากลเอง ก็มีการปรับตัวเข้าหาสถานการณ์ทางสังคมและการคลี่คลายปัญหาต่างๆ ตามข้อเท็จจริงมากขึ้น นอกจากการต่อสู้ทางการเมืองอย่างเดียว เพราะอุดมคตินี้แท้ที่จริงก็คือ ทุกอย่างที่เราสังคมเป็นตัวตั้งนั่นเอง

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวคิดแบบสังคมนิยมตั้งแต่เริ่มต้นในยุคกรีกโบราณคนสำคัญ คือ เพลโต (plato) และนักสังคมนิยมคนในโลกขนานนามถึงมากที่สุด คือ คาร์ล มาร์กซ์ เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานในการวิเคราะห์และนำเสนอแนวคิดเรื่องสังคมนิยมในพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ต่อไปนี้

๒.๒ แนวคิดเรื่องสังคมนิยมในปรัชญาตะวันตก

๒.๒.๑ อุดมรัฐของเพลโต

๒.๒.๑.๑ ที่มาของแนวคิด

เพลโต (พ.ศ.๑๑๖-๑๙๓) เป็นนักปรัชญาที่มีความสำคัญมากที่สุดคนหนึ่งของโลก^๖ มีชื่อเดิมว่า อริสโตคลีส (Aristocles) เกิดในตระกูลที่มีอำนาจและอิทธิพลในเอเธนส์ ในช่วงเวลาที่เอเธนส์กำลังทำสงครามกับสปาร์ตา การพ่ายแพ้สงครามและความล้มเหลวทางการปกครองของสามสิบทรราชย์ (Thirty Tyrants) ในยุคนั้น ทำให้ความไม่พอใจในวัยหนุ่มของเพลโตที่ต้องการมีอำนาจและบทบาททางการเมืองเริ่มสั่นคลอน ความศรัทธาที่เพลโตเคยมีแก่ระบอบการปกครองของเอเธนส์ได้หมดสิ้นลง เมื่อรัฐบาลประชาธิปไตยที่ได้ปกครองแทนรัฐบาลสามสิบทรราชย์และผลักดันให้ประหารชีวิตของโสเครตีสผู้เป็นอาจารย์ในเวลาต่อมา โสเครตีสเห็นว่า “เป็นผู้ที่มีคุณธรรมที่สุดที่ยังมีชีวิต”^๗ คนหนุ่มผู้มีอุดมการณ์อย่างเพลโตเห็นว่าการเมืองยุคนั้นเป็นเรื่องสกปรก เพลโตจึงทิ้งกรุงเอเธนส์ออกเดินทางท่องเที่ยวแสวงหาความรู้และศึกษาสังคมของรัฐต่างๆ เช่น อียิปต์ อิตาลีและซิซิลี ที่อิตาลีเพลโตได้ศึกษาวิชาปรัชญาที่สำนักของไพธากอรัส เพลโตเดินทางกลับเอเธนส์หลังจากท่องเที่ยวในต่างแดนนานถึงสิบปี

เมื่อกลับถึงเมืองเอเธนส์ เพลโตไม่นำตัวไปผูกพันกับการเมือง แต่เลือกดำเนินชีวิตอย่างนักปรัชญาและได้อุทิศตัวในการสร้างนักปรัชญาและนักปกครองที่ดี โดยตั้งสำนักศึกษาชื่อ อะคาเดมี ขึ้นเพื่อให้นักศึกษาแก่เยาวชนกรีกที่อะคาเดมีเพลโตได้เขียนหนังสือชื่อ อุดมรัฐ (The Republic) เพื่อสานต่อความคิดอันมั่นคงของตน ที่ว่าการเมืองต้องการผู้มีสติปัญญาและคุณธรรมมาเป็นผู้ปกครองและต้องการสถาปนาระบอบการปกครองที่ถูกปกครองโดยคนที่ดีที่สุดและเที่ยงธรรมที่สุด ซึ่งเป็นผู้มีความสุขสูงสุด มีความเป็นผู้ปกครองมากที่สุดและเป็นผู้ที่ปกครองตนเองได้^๘ เพลโตต้องการให้อุดมรัฐเป็นศาสตร์ในการค้นหาความจริง แต่อุดมรัฐนั้นไม่มีอยู่จริงในโลกเป็นเพียงความมุ่งหวังของเพลโตที่จะสร้างรัฐที่ดีที่สุดขึ้นในโลกและรัฐที่ดีที่สุดควรเป็นเช่นอุดมรัฐที่ถอดแบบมาจากแบบของรัฐในมโนคติ^๙

๒.๒.๑.๒ สมมติฐานในการสร้างสังคมอุดมรัฐ

เพลโตได้วาดสังคมที่ดีที่สร้างขึ้นในหนังสืออุดมรัฐ เพื่อเสนอทางออกให้กับสังคมในสมัยนั้น “โดยมุ่งสร้างสังคมในอุดมคติขึ้น ซึ่งประชาชนทุกคนดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกและมีโอกาสใช้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่เพื่อพัฒนาตนเองตลอดถึงสังคมประเทศชาติ” เพลโตได้วางสมมติฐานในการเขียนอุดมรัฐไว้สามประการ คือ ๑) คุณธรรมคือความรู้ ๒) การเมืองคือศิลปะนักการเมืองจะต้องอาศัยความรู้และเชี่ยวชาญในทางการเมืองเปรียบประดุจแพทย์เชี่ยวชาญการรักษาคนไข้ ๓) รัฐมีอำนาจเหนือบุคคลทุกคนภายในรัฐด้วยความชอบธรรม^{๑๐} ดังนั้น ในการเสนอแนวคิดเรื่องสังคมอุดมคติ เพลโตได้วางกรอบความคิดเอาไว้ว่า สังคมอุดมคติควรเป็นแบบไหน มีรูปแบบอย่างไร และใครควรเป็นผู้ที่ปกครองสังคม

^๖ พระราชวรมุนี (ประยูรธมมจิตโต) **ปรัชญากรีก** : บ่อเกิดปรัชญาตะวันตก, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓๑.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๓.

^๘ Plato, **The Republic**, Tr. By A. D. Lindsay, (Germany : David Campbell Publishers Ltd., ๑๙๙๒), P. ๒๖๖.

^๙ สิทธิ บุตรอินทร์, **ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : แพร่วิทยา, ๒๕๒๓), หน้า ๑๖.

^{๑๐} พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, **ความคิดทางการเมืองตะวันตก**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ข่าวทหารอากาศ, ๒๕๒๒),

๒.๒.๑.๓ จุดมุ่งหมายของสังคมอุดมรัฐ

เนื่องจากเพลโตได้รับความชื่นชมขึ้น ผิดหวังกับระบบการเมืองและได้เห็นความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยที่กลายเป็นเผด็จการมหาชน อันเป็นเหตุให้โสเครตีสผู้เป็นอาจารย์ถูกฆ่าอย่างไม่เป็นธรรม ในยุคนั้น ประกอบกับเพลโตเห็นว่า ความทุกข์ยากของประชาชนเป็นมูลเหตุมาจากระบบการปกครองที่ไม่ถูกต้อง เพลโตจึงคิดที่จะสร้างรัฐใหม่ขึ้น เป็นรัฐที่ดีพร้อมทุกอย่าง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ความเที่ยงธรรมหรือความยุติธรรม โดยเพลโตเชื่อว่า “วัตถุประสงค์ของรัฐคือ การฝึกฝนให้พลเมืองซื่อตรงและประกอบด้วยคุณความดี เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขแท้จริง”^{๑๑} เพลโตเห็นว่ารัฐคือบุคคลสากลความยุติธรรมในตัวบุคคลเป็นที่มาของความยุติธรรมภายในรัฐและความยุติธรรมทั้งสองนี้มีความสอดคล้องกัน^{๑๒} การแสวงหาความยุติธรรมกระทำได้ภายใต้รูปแบบของรัฐ รัฐที่ดีคือรัฐที่ลอกแบบมาจากแบบของรัฐในมโนคติได้อย่างสมบูรณ์

๒.๒.๑.๔ ความหมายและที่มาของสังคมอุดมรัฐ

คำว่ารัฐ (Polis) ในปรัชญาของเพลโตหมายถึง นครรัฐ (City State) ของกรีกโบราณอย่างเอเธนส์และสปาร์ตา นครรัฐเป็นแคว้นขนาดเล็กซึ่งมีเมืองหรือนครเป็นศูนย์กลาง รอบเมืองเป็นพื้นที่กิจกรรมอันเป็นแหล่งสะสมเสบียงของคนในเมือง จำนวนประชากรของแต่ละนครรัฐก็มีจำนวนไม่มาก

เพลโตได้บรรยายถึงกำเนิดความเป็นมาของรัฐ หรือนครรัฐว่า รัฐกำเนิดขึ้นจากความจำเป็นในการครองชีพของมนุษย์^{๑๓} กล่าวคือ คนเราต้องการปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต แต่คนคนเดียวย่อมไม่สามารถแสวงหาปัจจัยทุกชนิดมาสนองความต้องการได้ สังคมจึงต้องการอาศัยการซื้อขายแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน คนหลายคนแบ่งหน้าที่ในการผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคกันคนละชนิด แล้วนำผลผลิตมาแลกเปลี่ยนซื้อขายกัน ดังนั้นเพื่อความสะดวกในการติดต่อ พวกเขาจึงตั้งบ้านเรือนใกล้เคียงกัน เกิดเป็นชุมชนขึ้นมาชุมชนนั้นก็คือ รัฐ กาลต่อมาเมื่อพลเมืองของรัฐเพิ่มมากขึ้น มีความจำเป็นต้องขยายอาณาเขตของรัฐ เกิดชนชั้นผู้ทำหน้าที่ออกรบและป้องกันการรุกรานจากรัฐอื่น เพลโตเรียกชนกลุ่มนี้ว่านักรบ และแล้วนักรบเหล่านี้จะถูกคัดเลือกจากสมาชิกของตนให้ทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง จึงเกิดมีผู้ปกครองขึ้นมาในรัฐ

๒.๒.๑.๕ ลักษณะโครงสร้างสังคมอุดมรัฐ

เพลโตได้สรุปว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม^{๑๔} เพราะมนุษย์ไม่อาจอยู่ตามลำพังคนเดียวได้ ความจำเป็นทางเศรษฐกิจบีบบังคับให้มนุษย์อยู่รวมกันเป็นสังคมเป็นรัฐ เหตุนี้รัฐจึงเป็นสถาบันที่จำต้องมี เมื่อมีรัฐขึ้นมาแล้วก็ควรพัฒนารัฐให้ดียิ่งขึ้น ไม่ควรปล่อยให้การปกครองภายในรัฐ เป็นไปอย่างไร้ระเบียบแบบแผน เพลโตได้แสดงแบบอย่างของรัฐที่ดีและสมบูรณ์ เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนารัฐต่างๆในโลกนี้ รัฐที่เป็นแม่แบบและจัดเป็นรัฐในอุดมคติหรืออุดมรัฐได้ จึงต้องมีส่วนประกอบดังนี้

^{๑๑} จานงค์ ทองประเสริฐ, *ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๖), หน้า ๒๓๑.

^{๑๒} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, *ปรัชญาการเมือง*, หน้า ๘๘.

^{๑๓} Plato, *The Republic*, P.๓๙๘.

^{๑๔} Ibid.p.๔๐๗.

๑) ลักษณะธรรมชาติของมนุษย์

สำหรับเพลโตเห็นว่ามนุษย์ประกอบไปด้วย ๒ ส่วนคือ ร่างกายและวิญญาณ ร่างกายเป็นสิ่งที่เทพเจ้าสร้างขึ้นตามความเหมาะสมกับวิญญาณแต่ละดวง ลำพังร่างกายย่อมไม่อาจเคลื่อนไหวหรือมีชีวิตได้ วิญญาณเท่านั้นที่เป็นตัวการของชีวิตและการเคลื่อนไหวของมนุษย์ ซึ่งเราเรียกมนุษย์ผู้ไม่มีวิญญาณว่า คนตาย เพลโตได้แบ่งวิญญาณออกเป็น ๒ ส่วนคือ

๑.๑) วิญญาณแห่งเหตุผล (Rational Soul) เป็นวิญญาณที่จุติจากโลกแห่งมโนคติมาประจำอยู่ในกายเนื้อ พระเจ้าสร้างวิญญาณส่วนนี้ให้เป็นอมตะ

๑.๒) วิญญาณไร้เหตุผล (Irrational Soul) เป็นวิญญาณที่ประจำอยู่กับกาย เกิดและดับพร้อมกับร่างกายไม่เป็นอมตะ เทพเจ้าเป็นผู้สร้างร่างกายและวิญญาณส่วนนี้ของมนุษย์ เป็นวิญญาณส่วนที่สองซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ

- วิญญาณฝ่ายสูง เรียกว่า วิญญาณแห่งเจตนารมณ์ (Spirited Soul)
- วิญญาณฝ่ายต่ำ เรียกว่า วิญญาณแห่งความต้องการ (Appetitive Soul)

ดังนั้นการวิเคราะห์ถึงลักษณะของรัฐของเพลโตจึงเท่ากับเป็นการวิเคราะห์ลักษณะธรรมชาติของบุคคลด้วย เพลโตถือว่ามโนทัศน์รากฐานสามประการในจิตของมนุษย์ พฤติกรรมต่างๆของมนุษย์เป็นภาพสะท้อนมาจากจิตหรือวิญญาณที่เป็นใหญ่ภายในตัวบุคคลที่แตกต่างกัน เพลโตแบ่งพลังจิตออกเป็นสามอย่างคือ

๑) จิตวิญญาณความปรารถนา (ตัณหา) มีอำนาจทำให้เกิดความต้องการ เช่นความต้องการทางเพศ อาหาร ความเพลิดเพลินทางกาย ความลุ่มหลงในโลกีย์สุข อันเป็นความปรารถนาที่ไม่มีที่สิ้นสุด

๒) จิตวิญญาณภาคน้ำใจ (สำนึก) มีสมรรถภาพในการสร้างอารมณ์สะท้อนใจต่างๆ เช่นความโกรธ ความรักและความกล้าหาญ เป็นที่รวมของจิตภาคน้ำใจและอารมณ์

๓) จิตวิญญาณภาคเหตุผล (เหตุผล) มีสมรรถภาพในการใช้เหตุผล ทำให้มนุษย์เข้าสู่โลกแห่งแบบเป็น วิญญาณในภาคนี้แสดงหาความรู้และความจริงเป็นที่มาของมโนธรรมในใจซึ่งทำให้มนุษย์ได้ชื่อว่าเป็นสัตว์ประเสริฐ

ในทัศนะของเพลโต มนุษย์มีจิตภาคความปรารถนาเป็นใหญ่ขึ้นอาจทำได้ทุกอย่างเพื่อแสวงหาทรัพย์ ส่วนมนุษย์ที่มีวิญญาณภาคน้ำใจเป็นใหญ่จะยอมสละทุกอย่างเพื่อรักษาเกียรติแต่สำหรับมนุษย์ที่มีวิญญาณภาคเหตุผลขึ้นจะยกเสียสละทรัพย์และเกียรติเพื่อแสวงหาความรู้และความจริง^{๓๕}

ดังนั้น บุคคลที่สมบูรณ์ที่สุดคือบุคคลที่มีวิญญาณภาคตัณหาถูกควบคุมโดยวิญญาณภาคเหตุผล และมีจิตวิญญาณภาคน้ำใจคอยสนับสนุน จิตวิญญาณทั้งสามภาคจะต้องทำหน้าที่อย่างเหมาะสมและประสานกลมกลืนกันอย่างมีประสิทธิภาพ ความยุติธรรมภายในตัวบุคคลจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลขึ้นดีหรือความอดกลั้น (Temperance) ยอมรับสภาพความสามารถของตนและแสดงบทบาทตามพลังจิตภาคที่เป็นใหญ่ของตนเท่านั้น

๒) ความยุติธรรมในรัฐ

เพลโตกล่าวว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม เพราะมนุษย์ไม่อาจอยู่ตามลำพังคนเดียว มนุษย์จึงอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ด้วยความจำเป็นตามธรรมชาติและเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ด้วยกัน เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นจำนวนมากจึงเกิดรัฐหรือสังคมขึ้น สังคมอาจแบ่งได้เป็นสามชนชั้นตามประเภทของบุคคลที่ประกอบกันเป็นสังคม แต่ละชนชั้นจะมีบทบาทอันเหมาะสมที่สุดตามประเภทของพลังจิตที่ยิ่งใหญ่

สุขุม นวลสกุล ได้แสดงมุมมองในหนังสือ The Republic เพลโตเสนอรูปแบบของรัฐที่เขาเห็นว่าดีที่สุดเพลโตเชื่อว่ารัฐที่ดีที่สุดคือ รัฐที่มีความยุติธรรมสถิตเป็นหลักของรัฐ นั่นคือชนในรัฐทุกคนทำ

^{๓๕} พระสรวี รัชพรหม,การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดทางการเมืองของเพลโตกับแนวคิดทางการเมืองของพระพุทธเถรวาท,วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิตสาขาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล,๒๕๓๗,หน้า๓๒

หน้าที่ตามที่คุณธรรมประจำจิตของตนกำหนดให้ไม่ก้าวก่ายหน้าที่ซึ่งกันและกัน^{๑๖}”ชนชั้นในอุดมรัฐแบ่งเป็นสามประเภทตามพลังจิตที่เป็นใหญ่ออกเป็น ๓ อย่าง คือ

๒.๑) ชนชั้นพลเมือง เป็นชนชั้นที่มีจำนวนมากที่สุดมีหน้าที่เป็นผู้ผลิตสิ่งของจำเป็นสำหรับชีวิตและเสริมสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้แก่สังคมตลอดจนมีหน้าที่ให้บริการต่างๆเป็นชนชั้นที่มีวิญญานภาคตัณหาหรือธาตุแห่งความอยากสูงกว่อย่างอื่นจึงเป็นชนชั้นที่ถูกปกครอง คุณธรรมของคนในชนชั้นนี้ คือ ความรู้จักประมาณ

๒.๒) ชนชั้นผู้พิทักษ์เป็นชนชั้นที่มีหน้าที่ป้องกันศัตรูจากภายนอกและพิทักษ์รักษามิตรภายใน^{๑๗} พร้อมทั้งตรวจขันให้ประชากรเชื่องคร่าเฟื่อง ผู้ปกครอง ตลอดจนช่วยนักปกครองบริหารกิจการรัฐ เป็นชนชั้นที่มีจิตวิญญานภาคน้ำใจเป็นใหญ่เป็นผู้มีความรักปัญญา มีความกล้าหาญ มีความว่องไว และกำลังกายแข็งแรง^{๑๘} คุณธรรมประจำชนชั้นนี้คือ ความกล้าหาญ

๒.๓) ชนชั้นผู้ปกครองในอุดมรัฐอำนาจทางการเมืองทั้งหมดตกอยู่ในมือของนักปกครอง ซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยผู้ผ่านการคัดเลือกเป็นพิเศษเพื่อเป็นผู้นำของรัฐ โดยเฉพาะนักปกครองที่มีหน้าที่ออกกฎหมาย และกำหนดนโยบายของรัฐ คุณธรรมของนักปกครองคือ การมีปัญญาหยั่งเห็นมโนคติ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็หมายถึงว่านักปกครองต้องเป็นนักปรัชญาในเวลาปกติ นักปรัชญาจะต้องครุ่นคำนึงถึงมโนคติ แต่เมื่อวาระแห่งการเป็นผู้ปกครองสูงสุดมาถึง เขาจะต้องเข้ารับตำแหน่งผู้นำ และมีชื่อเรียกว่า กษัตริย์นักปรัชญา (Philosopher King)^{๑๙} ดังนั้นคุณสมบัติของชนชั้นนี้คือ ปัญญา

ดังนั้นความยุติธรรมในรัฐจะเกิดขึ้นเมื่อชนชั้นทั้งสามในรัฐได้แสดงออกอย่างเหมาะสมคือแต่ละชนชั้นทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์และประสานกลมกลืนกัน โดยแต่ละชนชั้นไม่ก้าวก่ายหน้าที่ซึ่งกันและกัน เมื่อแต่ละชนชั้นปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์และซื่อสัตย์ก็เป็นอันหวังได้ว่าสังคมอุดมคติจะเกิดขึ้นได้ในโลกนี้

๓) การถือครองทรัพย์สินของคนในรัฐ

ลักษณะของสังคมตามแนวคิดของเพลโตเป็นลักษณะสังคมนิยม ดังนั้นทรัพย์สินทั้งหมดของนักปกครองและพิทักษ์ชนตกเป็นของส่วนกลางที่ทุกคนมีสิทธิใช้ร่วมกันพวกเขาไม่มีบ้านหรือคฤหาสน์ส่วนตัวแต่ “อยู่ร่วมกันเหมือนทหารในค่าย”^{๒๐} ทานอาหารในโรงอาหารของรัฐพวกเขาแต่ละต้องเงินทองไม่ได้เหตุที่เพลโตกำหนดให้เลิกกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน เพราะท่านเห็นว่าเมื่อทุกคนไม่มีผลประโยชน์ในทรัพย์สิน การแก่งแย่งผลประโยชน์และการทุจริตคอร์รัปชันก็จะไม่มี พวกเขาจะตั้งใจทำงานอุทิศให้แก่รัฐโดยถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง “ทุกคนมุ่งเน้นไปสู่จุดหมายเดียวกัน”^{๒๑}

นักปกครองและพิทักษ์ชนใช้ชีวิตแบบคนในครอบครัวเดียวกันแต่ละคนไม่อาจจะมีความรักส่วนตัว พวกเขาภิภรรยาเหมือนกันแต่ภรรยาก็เป็นส่วนกลาง^{๒๒} เช่นเดียวกับทรัพย์สิน เด็กที่เกิดมาจะตกเป็นภาระของรัฐที่จะต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ไม่ต้องมีปัญหารับผิดชอบครอบครัวส่วนตัว ชายและหญิงจึงมีเวลาทำงาน

^{๑๖} สุขุม นวลสกุล, **ทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณและสมัยกลาง**, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๐), หน้า ๔๑.

^{๑๗} Plato, *The Republic*, Tr. by A.D. Lindsay, P. ๙๔.

^{๑๘} Ibid., P. ๕๓.

^{๑๙} Plato, *The Republic*, translated by Desmond Lee, Penguin Books, ๑๙๗๕, p. ๔๓

^{๒๐} Plato, *Republic*, p. ๔๑๗.

^{๒๑} Ibid. p. ๔๖๔.

^{๒๒} Ibid., P. ๔๑๗.

ให้แก่วรรณคดีอย่างเต็มที่เหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้เพลโตล้มล้างสถาบันครอบครัวก็คือต้องการให้สตรีมีความเสมอภาคเท่าเทียมชาย “การศึกษาที่สร้างบุรุษให้เป็นพิทักษ์ชนที่ดีจะสร้างสตรีให้เป็นพิทักษ์ชนที่ดีได้เช่นกัน เพราะว่าพวกเขามีธาตุแท้ดั้งเดิมอย่างเดียวกัน” สตรีมีสิทธิ์ได้รับการศึกษาเท่าเทียมกับผู้ชายถ้าผ่านการคัดเลือกก็สามารถทำหน้าที่เป็นพิทักษ์ชนหรือนักปกครองได้ ดังนั้นสตรีควรได้รับการปลดปล่อยจากพันธะและความรับผิดชอบภายในครอบครัว

ลัทธิผิวเดียวเมียเดียวจะไม่มีในอุดมรัฐ โดยเฉพาะสำหรับชนชั้นนักปกครองและพิทักษ์ชน แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าจะมีใครเลือกคู่ได้ตามใจชอบรัฐจะกำหนดการแต่งงานชั่วคราวระหว่างชายและหญิงเพื่อประโยชน์ในการบำรุงพันธุ์ (Eugenics) โดยกำหนดว่า “คนที่ดีที่สุดของแต่ละเพศควรจะอยู่ร่วมกันให้บ่อยที่สุด และคนที่สุขภาพไม่ดีของแต่ละเพศควรจะอยู่ร่วมกันให้น้อยครั้งที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้”^{๒๓} ทั้งนี้เพื่อให้ได้พันธุ์ที่ดีจากพ่อแม่ที่ดี และเมื่อเด็กเกิดมาทางรัฐจะนำไปเลี้ยงไว้ในโรงเรียนเด็ก “โดยระวางมิให้แม่รู้จักแม่ของตน”^{๒๔}

๔) ระบบการปกครองในรัฐ

เพลโตได้สรุปลักษณะสำคัญของรัฐในอุดมคติไว้ด้วยประโยคที่ว่า “กลุ่คนสิ่งที่เราเห็นพ้องกันแล้วก็คือว่าในรัฐที่ดีสมบูรณ์สตรีและเด็กควรเป็นของส่วนรวมบุรุษและสตรีควรมีส่วนได้รับการศึกษาและประกอบอาชีพเท่าเทียมกันทั้งในยามสงบและยามมีศึกสงครามและพวกเขาควรถูกปกครองโดยกลุ่มคนผู้เป็นเลิศในทางปรัชญาและการสงคราม”^{๒๕} นี่แสดงว่าระบบการปกครองที่ดีที่สุดในทัศนะของเพลโตคืออภิชนาธิปไตย (Aristocracy) ที่อำนาจสิทธิขาดในการปกครองอยู่ในมือชนชั้นผู้ถูกคัดเลือกโดยระบบการศึกษาไม่ใช่ผู้มาจากตระกูลมั่งคั่งหรือผู้สืบชั้นพิเศษนี้จะสับเปลี่ยนกันรับตำแหน่งกษัตริย์นักปรัชญา

เพลโตเองตระหนักดีว่าระบบการในอุดมรัฐเป็นเพียงอุดมคติ ระบบการปกครองที่มีอยู่จริงในสมัยของท่านอย่างดีที่สุดก็แค่ใกล้เคียงกับของอุดมรัฐ เพลโตได้สรุประบบการปกครองของกรีกไว้ ๔ แบบ โดยเริ่มจากระบบที่ใกล้เคียงอุดมคติ ไปจนถึงกระทั่งระบบที่อยู่ไกลจากแบบที่เพลโตวางไว้ในอุดมรัฐ

๔.๑) โยธาธิปไตย (Timarchy) ระบบการปกครองที่เลียนแบบอุดมรัฐได้ใกล้เคียงคือระบบโยธาธิปไตย อัน เป็นการปกครองของสปาร์ตา^{๒๖} ในเมืองสปาร์ตาชนชั้นการปกครองเป็นนักรบส่วนชนชั้นผู้ถูกปกครองเป็นทาสที่ติดดิน (Helots) ทาสเหล่านี้คือชนชั้นราษฎรในอุดมรัฐผู้ ถูกลดฐานะลงเป็นทาสและคนใช้”^{๒๗} เพลโตยกย่องสปาร์ตา เพราะเสรีชนในนครรัฐนี้ทุกคนต้องฝึกวิชาทหาร การใช้ชีวิตของพวกเขาก็ถูกควบคุมด้วยระเบียบวินัยที่เคร่งครัด ชาวสปาร์ตาบูชาเกียรติเหนือสิ่งอื่นใด วิญญาณแห่งเจตนารมณ์มีอิทธิพลกว่าวิญญาณแห่งเหตุผล

ดังนั้น ชาวสปาร์ตาก็ไม่สนใจปรัชญา การบูชาเกียรตินำไปสู่ความต้องการใน ทรัพย์ สิน กาลต่อมาจำนวนคนมั่งคั่งเพิ่มมากขึ้น การปกครองอยู่ในมือของคนร่ำรวย ซึ่งจัดเป็นการปกครองแบบคณาธิปไตย

๔.๒) คณาธิปไตย (Oligarchy) การปกครองที่สมบูรณ์ในอันดับรองลงมาได้แก่ คณาธิปไตย ซึ่งเป็นการปกครองโดยคนมั่งคั่งเพื่อคนมั่งคั่งเนื่องจากคนที่ร่ำรวยเป็นชนกลุ่มน้อยในสังคม แต่คนยากจนเป็นเสียงส่วนใหญ่ การปกครองจึงอยู่ในมือของชนกลุ่มน้อยบูชาเงินหรือความมั่งคั่งคุณธรรมของคนในสังคมไม่มี

^{๒๓} Ibid., P.๔๕๕.

^{๒๔} Ibid., p.๔๖๐.

^{๒๕} Plato, Republic., p.๕๓๗.

^{๒๖} Ibid, p.๕๔๔.

^{๒๗} Ibid., p.๕๔๗.

ความหมาย “เมื่อความมั่งคั่งและคนมั่งมีได้รับการ ยกย่องในรัฐ คุณธรรมและคนดีย่อมถูกเหยียดหยาม”^{๒๘} และเป็นธรรมดาคนที่มั่งมีอยู่แล้วมักไม่รู้จักพอ เขากอบโกยยิ่งขึ้นมีการแก่งแย่งผลประโยชน์ระหว่างผู้ร่ำรวยด้วยกันอำนาจในการปกครองเริ่มอ่อนแอลงคนยากจนผู้ถูกกดขี่จึงถือโอกาสโค่นล้มอำนาจของผู้มั่งคั่ง แล้วสถาปนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยขึ้น

๔.๓) ประชาธิปไตย (Democracy) ประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยคนจน ซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของรัฐ “ประชาธิปไตยเกิดขึ้นเมื่อคนยากไร้ได้รับชัยชนะ”^{๒๙} เหนือคนมั่งมีต้องเข้าใจว่าประชาธิปไตยในทัศนะของเพลโตคือ ประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) ของเอเธนส์ในสมัยเพลโตในยุคนั้น ชาวเอเธนส์มีอายุ ๑๘ ปีขึ้นไปมีสิทธิเข้าประชุมรัฐสภาและออกเสียงกำหนดนโยบายการบริหารของรัฐเพลโตเห็นว่าประชาธิปไตยมีความสมบูรณ์น้อยกว่าคณาธิปไตย ทั้งนี้เพราะประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้คนที่ไร้ประสิทธิภาพและขาดการอบรมมาปกครองรัฐ ยิ่งไปกว่านั้น ในรัฐประชาธิปไตย “มีอิสรภาพและเสรีภาพในการพูดอย่างมาก และทุกคนมีเสรีที่จะทำอะไรตามใจชอบ”^{๓๐} ทุกคนกระหายความเสมอภาค จึงไม่มีใครเคารพเกรงกลัวใคร เพลโตกล่าวทำนอง ล้อเลียนว่า แม้สุนัขในถนนก็ประกาศความเสมอภาคด้วยการไม่หลีกเลี่ยงให้คนเดินเท้า ผลที่ตามมาคือประชาชนขาดวินัยในตนเอง ทุกคนมุ่งแต่จะให้ได้ดีใจ การแตกร้างในสังคมมีมากขึ้นจนกลายเป็นจลาจล ไม่ใคร่อื่นนอกจากผู้นำที่แข็งแกร่งที่จะสามารถควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ ประชาธิปไตยจึงนำไปสู่ทรราช

๔.๔) ทรราช (Tyranny) ระบอบทรราช คือการปกครองโดยนักเผด็จการผู้กดขี่ประชาชนลงเป็นทาสในระยะเริ่มแรกทรราชเป็นวีรบุรุษในสายตาของประชาชน ขึ้นมาจัดระเบียบให้แก่สังคมที่ระส่ำระสายเพราะการให้เสรีภาพเกินของเขตของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย เขาทำตัวเป็นมิตรที่ดีของประชาชนและให้สัญญาว่าจะให้มีการประกาศการใช้รัฐธรรมนูญที่ดีที่สุดโดยเร็ว ในไม่ช้าทรราชเริ่มเมาอำนาจและหลงตนถึงขนาดเชื่อว่า “เขาสามารถปกครองได้ทั้งมนุษย์และเทพเจ้า”^{๓๑} เมื่อถึงตอนนั้นประชาชนจึงจะารู้สำนึกว่าพวกตนได้ตกเป็นทาสของทรราช เพลโตให้ความเห็นว่าระบบทรราชเป็นระบบการปกครองที่เลวร้ายที่สุดในบรรดาระบบที่ไร้กฎหมายเพราะ มันสามารถทำอันตรายได้มากที่สุด^{๓๒}

๕) การศึกษาของคนในรัฐ

ในอุดมรัฐการศึกษาเป็นเครื่องมือในการแบ่งชนชั้น ใครจะสังกัดอยู่ชนชั้นใด ขึ้นอยู่กับความสามารถในการศึกษา ในอุดมรัฐถึงจะมีระบบชนชั้นแต่ก็เป็นสังคมเปิด เด็กที่เกิดจากพ่อแม่ผู้เป็นราษฎรอาจเลื่อนเป็นนักปกครองได้ ถ้าเขาเรียน ดีส่วนเด็กของนักปกครองอาจเป็นราษฎรถ้าไม่ประสบความสำเร็จด้านการศึกษา ดังนั้นระบบการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสร้างคนเป็นนักปกครองแต่ในขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องกลั่นกรองที่ประกันว่า คนที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเท่านั้น จึงจะเป็นนักปกครองได้ การศึกษาในอุดมรัฐมีลำดับขั้นดังนี้

๕.๑) เด็กที่ต่ำกว่า ๒๐ ปี จะได้รับการศึกษาเท่าเทียมกันทั้งชายและหญิง วิชาที่ศึกษาประกอบด้วย กายบริหารและดนตรี “การศึกษามี ๒ สาขา สาขาแรกคือ กายบริหารซึ่งเกี่ยวข้องกับร่างกาย

^{๒๘} Ibid.,p.๕๕๑.

^{๒๙} Plato,Republic p.๕๕๗.

^{๓๐} Plato,Laws,pp.๗๑๐-๗๑๑.

^{๓๑} Plato,Republic,p.๕๗๓.

^{๓๒} Plato Statesman,p.๓๐๒.

และอีกสาขาหนึ่งคือ ดนตรี ซึ่งถูกกำหนดขึ้นเพื่อยกระดับจิตวิญญาณ”^{๓๓}เพลโตใช้คำว่าดนตรี (Music) ในความหมายว่าวัฒนธรรม (Culture) ดังนั้นในวิชาที่สองจึงรวมทุกวิชาที่使人เป็นผู้ดี คือ การอ่าน การเขียน กวี ดนตรี และคณิตศาสตร์

๕.๒) เมื่ออายุครบ ๒๐ ปี มีการสอบอีกครั้งหนึ่ง ผู้สอบตกจะต้องออกไปประกอบอาชีพเป็นชนชั้นราษฎร ส่วนผู้สอบได้จะเรียนต่อไปอีกสิบปี วิชาที่เรียนคงเหมือนกับในขั้นต้น เพียงแต่จะต้องมีความรู้ลึกซึ้ง และมองเห็นความสัมพันธ์ที่แต่ละวิชามีต่อกัน

๕.๓) เมื่ออายุครบ ๓๐ ปี มีการสอบอีกครั้งหนึ่งผู้สอบจะออก ผู้สอบตกจะออกไปทำหน้าที่ของพิทักษ์ชน ผู้สอบได้จะเรียนต่อเป็นเวลา ๕ ปีวิชาที่ศึกษาคือวิชาปรัชญาหรือวิชาวิธี

๕.๔) ทุกคนเรียนจบหลักสูตรเมื่ออายุ ๓๕ ปี จากนั้นออกไปฝึกฝนปฏิบัติงานอีก ๑๕ ปี จนกระทั่งมีอายุได้ ๕๐ ปี จึงมีสิทธิที่จะเข้ารับตำแหน่งกษัตริย์นักปรัชญาตามวาระที่หมุนเวียนมาถึงจะเห็นว่า แนวคิดทางสังคมของเพลโตนั้นส่วนใหญ่จะนำเสนอร่วมกับทฤษฎีทางการเมืองแนวคิดทางสังคมจะวางอยู่บนรากฐานของจริยศาสตร์คือ ความยุติธรรมเป็นคุณธรรม เพราะเป็นสิ่งที่แสดงถึงสังคมที่ดี (the good society) แนวคิดในการสร้างรัฐของเพลโต คือ “รัฐ”(the state)เป็นภาพเหมือนของมนุษย์ ธรรมชาติของรัฐ (the nature of the state) กับ โครงสร้างธรรมชาติของมนุษย์(the structure of human nature) จะมีระบบที่คล้ายกัน รัฐเกิดขึ้นมาจากธรรมชาติของมนุษย์ที่โดยลำพังมนุษย์ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้หมด ต้องอาศัยซึ่งกันและกันและรวมตัวกันเป็นสังคมวัตถุประสงค์ของแนวคิดก็เพื่อตอบปัญหาว่ารัฐและสังคมที่ดีนั้นควรจะยึดการปกครองแบบใด อำนาจสูงสุดในการปกครองควรอยู่ที่ใดและอะไรคือคุณธรรมของนักปกครอง ประชาชนในรัฐควรมีสิทธิเสรีภาพมากเพียงใดจากการศึกษา "อุดมรัฐ"ของเพลโตนั้นผู้เขียนมองว่า อุดมรัฐ เป็นเพียงเมืองในฝันที่สามารถเป็นได้แค่ เมืองในอุดมคติหรือยูโทเปียเท่านั้น ซึ่งยากที่จะเป็นไปได้ในโลกแห่งความเป็นจริง จากอดีตจนกระทั่งปัจจุบัน อุดมรัฐก็ยังคงเป็นเพียงสภาพนครในจินตนาการเท่านั้นเอง ไม่มีใครที่จะสามารถสร้างอุดมรัฐที่สมบูรณ์ได้

แต่ถึงอย่างไร แนวคิดการปกครองแบบอุดมรัฐของเพลโตแม้ไม่สามารถมีได้ในโลกแห่งความเป็นจริง แต่ก็ยังมีประโยชน์ในแง่ของการเปรียบเทียบให้เห็นถึงข้อดีและข้อเสียของระบอบประชาธิปไตยหรือระบอบเผด็จการก็เป็นได้ เพราะการควบคุมอันเข้มงวดในหลายๆ ลักษณะอาจจะส่งผลให้รัฐไม่เกิดความเจริญก้าวหน้าในหลายๆ แง่ไม่ว่าจะเป็นวิทยาศาสตร์หรือศิลปะสำหรับเพลโตระบอบประชาธิปไตยนั้นส่งผลกระทบต่อตัวเขาโดยตรงในฐานะผู้ที่ถูกประชาธิปไตยพรากเอาสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตทางปรัชญาของเขาก็คือการที่ถูกขุนชาวเอเธนส์มีมติลงโทษตัดสินประหารชีวิตโสเครติส ประสบการณ์ที่เลวร้ายกับระบอบประชาธิปไตยของนครรัฐเอเธนส์ทำให้เพลโตไม่ยอมรับไม่เชื่อมั่นในความคิดของคนส่วนใหญ่ว่าถูกต้องเสมอไปและยังแสดงความเห็นว่าสังคมไม่ควรยอมรับกับความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ทั้งหมดด้วย

ธรรมชาติของผู้อยู่อธิปไตยไม่ใช่ระบบที่สมบูรณ์แบบและอุดมรัฐก็เช่นเดียวกับการยึดถือเสียงของคนข้างมากจนมองข้ามเสียงคนส่วนน้อยไปไม่ใช่รูปแบบที่ยุติธรรมเลยซึ่งบางทีคนส่วนน้อยที่ถูกกลืนเลือนไปอาจจะมีความคิดเห็นหรือทัศนะที่จะนำพาไปสู่อนาคตที่ดีกว่าก็เป็นได้

^{๓๓} Plato, Laws, p.๔๖๐.

๒.๒.๒ สังคมนิยมของ คาร์ล มาร์กซ์

๒.๒.๒.๑ ที่มาของแนวคิด

ในศตวรรษที่ ๑๙ เชื่อกันว่า โลกจำเป็นต้องมุ่งไปหาประชาธิปไตยเป็นจุดหมาย ในระยะสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีปรากฏกลุ่มแนวคิดที่ไม่เห็นด้วยกับประชาธิปไตยเพราะกลุ่มแนวคิดดังกล่าวมีอุดมคติคือ ความเสมอภาค เสรีภาพ และภราดรภาพที่แท้จริง และโจมตีว่าประชาธิปไตยแค่อ้างว่ายึดถืออุดมคติ แนวคิดดังกล่าวไม่แท้จริง เพราะในกลุ่มประเทศประชาธิปไตยทั้งหลายมักมีการอ้างถึงสิทธิเสรีภาพที่จะมีความสุข แต่มีได้ให้หนทางหรือเครื่องมือในการหาความสุข กลับปล่อยให้มีความไม่ยุติธรรมทางสังคมและเศรษฐกิจเกิดขึ้น ความไม่ยุติธรรมเหล่านี้แม้ไม่ได้เป็นอุดมคติในประชาธิปไตย แต่เมื่อเกิดขึ้นในประชาธิปไตย ก็ทำให้แนวคิดดังกล่าวก็เป็นแค่อุดมคติ ที่เป็นพื้นฐานของการก่อเกิดแนวคิดใหม่อันเป็นสังคมนิยมทางสังคมที่มากกว่า

คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และฟรีดริช เองเงิลส์ (Friedrich Engels) เป็นนักปรัชญาคนสำคัญที่เริ่มแนวคิดลัทธิคอมมิวนิสต์ และเป็นผู้ที่พัฒนาแนวคิดดังกล่าวให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ซึ่งทฤษฎีของคาร์ล มาร์กซ์ นั้นนับได้ว่าเป็นการมองโลกในแนวใหม่โดยสิ้นเชิง เขาแย้งตั้งแต่โลกทฤษฎี มนุษย์ วัฒนธรรม ไปจนถึงสังคมและประวัติศาสตร์ ทฤษฎีใหม่นี้ทำให้เกิดวิถีชีวิตอีกแบบหนึ่งซึ่งแตกต่างไปจากทฤษฎีที่สืบมาจากวัตถุนิยมกลไก ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และการเมืองแบบประชาธิปไตย อันนับได้ว่าเป็นอุดมคติสำคัญของโลกในยุคนั้น ในช่วงเวลาที่อุตสาหกรรมรุ่งเรือง เศรษฐกิจดีขึ้น ในขณะที่คนส่วนใหญ่ยังคงเป็นกรรมกรผู้ยากแค้นและมีชีวิตอยู่อย่างไร้คุณภาพ ถูกปฏิเสธราวกับเป็นสัตว์หรือเป็นชิ้นส่วนของเครื่องจักร คาร์ล มาร์กซ์ ได้สัมผัสถึงปรากฏการณ์ทางสังคมดังกล่าว สังคมอันเนื่องมาจากการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินของชนชั้นกรรมาชีพโดยชนชั้นนายทุน ที่คาร์ล มาร์กซ์ มองว่าเป็นการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม โดยคาร์ล มาร์กซ์ได้กล่าวไว้ใน แดงการณัพรคคอมมิวนิสต์ ว่า

“ชีวิตที่เด่นอย่างเดียวของนายทุนก็คือการเพิ่มทวีของมูลค่า พยายามขูดรีดมูลค่าส่วนเกินให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในร่างของกรรมกรรับจ้าง ขอเพียงแต่มีเนื้อก้อนหนึ่ง, เอ็นเส้นหนึ่ง, เลือดหยดหนึ่งเท่านั้นแหละ มันจะไม่ยอมปล่อยมือ ทุนเป็นแรงงานที่ตายเหมือนกับผีดิบที่กินเลือดคน มันจึงต้องดูดเอาแรงงานที่มีชีวิต จึงจะมีชีวิตอยู่รอดได้ โดยดูดได้มากเท่าไร ชีวิตของมันก็จะยิ่งมีชีวิตชีวากระฉับกระเฉงยิ่งขึ้น”^{๓๔}

ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชนชั้นนายทุนและชนชั้นกรรมาชีพนั้นปรากฏช่องว่างของความแตกต่างที่กว้างมาก นายทุนผู้ร่ำรวย สุขสบายอยู่บนการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินจากกรรมกร ทั้งชั่วโมงการทำงานที่เกินกำลัง ค่าตอบแทนที่พอประทังชีวิต ความเป็นอยู่ที่แออัด เป็นต้น ความต่างที่เห็นได้ชัดนี้ไม่เป็นธรรมสำหรับ ชนชั้นกรรมาชีพ คาร์ล มาร์กซ์ จึงได้เสนอแนวคิดเพื่อให้สังคมเกิดความเท่าเทียมกันโดยการสลายชนชั้นระหว่างกรรมกรกับนายทุนด้วยวิธีการต่างๆ กล่าวได้ว่าสำหรับ คาร์ล มาร์กซ์นั้น ความเท่าเทียมกันของคนในสังคมเป็นความยุติธรรม และเกณฑ์ที่ทำให้เกิดความยุติธรรมดังกล่าวคือ ความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและผลประโยชน์ทางรายได้ ด้วยเหตุนี้ระบบแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ จึงเน้นความยุติธรรมที่มีความเท่าเทียมกันในแง่เศรษฐกิจ ให้ทุกคนมีรายได้เท่าเทียมกัน แต่เนื่องจากระบบมาร์กซิสต์ไม่เห็นด้วยกับการมีทรัพย์สิน

^{๓๔} แดงการณัพรคคอมมิวนิสต์, หน้า. ๑๔๒

ส่วนตัว (Private Property) จึงตัดปัญหาเรื่องรายได้ออกไป เขาเห็นว่า “ระบบทรัพย์สินส่วนตัวเป็นพื้นฐานของระบบทุนนิยม ทรัพย์สินส่วนตัวนำไปสู่ความชั่วร้าย ความเห็นแก่ตัว (Egoism) นำไปสู่การไฝหาผลประโยชน์เฉพาะตน”^{๓๕}

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้คนจึงรู้จักคาร์ล มาร์กซ์ ในฐานะนักคิด นักเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจการเมืองภายใต้อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ เพราะถ้ามีการสลายเส้นแบ่งทางชนชั้นระหว่างกรรมกรและนายทุนเพื่อก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันได้ ก็ถือได้ว่าความยุติธรรมเกิดขึ้นแล้วภายในสังคม เพราะเกณฑ์หรือมาตรฐานทางสังคมอยู่ที่การสร้าง ความเท่าเทียมกันระหว่างชนชั้นกรรมกรมาชีพและนายทุน รวมไปถึงอำนาจทางเศรษฐกิจ เพราะในทฤษฎีของคาร์ล มาร์กซ์ มาตรฐานทางสังคม คืออำนาจทางเศรษฐกิจ (Economic Force) เป็นการแสดงถึงการปฏิเสธหลักจริยธรรมที่แน่นอนตายตัว (Absolute Ethics) เพราะจริยธรรมจะต้องปรับเปลี่ยนไปตามแรงเศรษฐกิจ เกณฑ์การตัดสิน ดี-ชั่ว ถูก-ผิด เป็นเรื่องสมมติสัจจะ (The Relative) ที่สามารถแปรเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์ (Circumstances) โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ^{๓๖}

๒.๒.๒.๒ จุดมุ่งหมายทางสังคมของคาร์ลมาร์ก

อุดมคติทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ สืบเนื่องมาจากเหตุจูงใจซึ่งไม่แตกต่างไปจากสิ่งทีกระตุ้นนักสังคมนิยมอื่นๆ ในยุคสมัยนั้น มีนักคิดหลายคนพยายามทำการคิดค้นสร้างทฤษฎีของตนขึ้น และเช่นเดียวกับคนเหล่านั้น คาร์ล มาร์กซ์ ถูกกระตุ้นให้เกิดการขัดเคืองจากสภาพความทุกข์ยากของชนงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก ความรู้สึกแค้นแค้นและโกรธเคืองที่เห็นได้จากข้อความในหนังสือ ทุน เรื่องคำประกาศคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นผลผลิตของการประสานซึ่งกันและกันของลัทธิมาร์กซ์กับการเคลื่อนไหวกรรมกรสากล ที่ได้ดำเนินการฆ่าแค้นและประวัติศาสตร์ของสังคมมนุษยชาติ โดยเฉพาะต่อสังคมลัทธิทุนนิยมอย่างลึกซึ้ง

คาร์ล มาร์กซ์เห็นว่าวิถีการดำเนินและขั้นตอนการพัฒนาวิถีสังคมนิยม ก็เป็นเช่นเดียวกับสรรพสิ่งใหม่ทั้งหลาย หลังจากวิถีสังคมนิยมเกิดขึ้นแล้วก็ต้องผ่านกระบวนการจากความไม่สุกงอมไปสู่การสุกงอม จากรูปแบบไม่แน่นอนไปสู่รูปแบบที่แน่นอน ด้วยเหตุนี้สังคมนิยมจึงปรากฏลักษณะขั้นตอนแห่งวิถีการดำเนินการพัฒนาอันเนื่องจากระดับการพัฒนาของเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่าง คาร์ล มาร์กซ์และเอนเงิลส์เห็นว่าการพัฒนาจากลัทธิทุนนิยมไปสู่วิถีสังคมนิยม และลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยส่วนใหญ่สามารถจะแบ่งแยกออกเป็นสามขั้นตอน คือ ระยะเวลาการเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิวัติหรือคือการเปลี่ยนผ่าน ตั้งแต่ขั้นตอนการปฏิวัติชนชั้นกรรมกรมาชีพ พรรคการเมืองของชนชั้นกรรมกรมาชีพ และการเผด็จการของชนชั้นกรรมกรมาชีพ^{๓๗}

คาร์ล มาร์กซ์เชื่อว่าวิถีของเขาเป็นสังคมนิยมแบบ “ศาสตร์” ใช้สังคมนิยมแบบ “เพื่อฝัน” หรือแบบคริสต์ เขาตระหนักว่าการกระทำใดๆที่จะสำเร็จผลอย่างถาวรจะต้องอาศัยหลักการที่สมบูรณ์ ไม่มีประโยชน์กับการวิงวอนของความเมตตาจากนายทุน ซึ่งไม่สามารถสำนักเปลี่ยนแปลงแก้ไขระบบที่ตนได้รับผลประโยชน์ได้ มาร์กซ์เชื่อว่าการปฏิรูปจำเป็นต้องขุดค้นให้ลึกไปจนถึงสาเหตุ ของสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ต้องสืบสวนถึงพลังต่างๆที่ผลักดันประวัติศาสตร์เอง ด้วยการสืบสวนแบบศาสตร์เช่นว่านี้เท่านั้น ที่จะทำให้สามารถเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว สิ่งที่กำลังเกิดขึ้นและสิ่งที่เกิดขึ้นได้แนวทางอื่นใดย่อมไร้ประโยชน์ไม่ว่าจะมีมูลจูงใจที่เห็นแก่ผู้อื่นสักเพียงใดก็ตาม

^{๓๕} อังถึงในพรทิพา บรรทมสินธุ์, ๒๕๒๓, หน้า. ๑๗

^{๓๖} น้อย พงษ์สินทิ, จริยศาสตร์:ปรัชญาว่าด้วยจริยศาสตร์.๒๕๒๐, หน้า. ๖๘

^{๓๗} บุญศักดิ์ แสงระวี แว ศศิธร,วิวัฒนาการของลัทธิมาร์กซ์. กรุงเทพฯ:สุภาพใจ ๒๕๕๑.หน้า ๕๐.

วิวัฒนาการทางสังคม จากสังคมบรรพกาลก้าวผ่านสู่ระบบทุนนิยม คาร์ล มาร์กซ์ พบว่าความขัดแย้งด้านโครงสร้างการผลิตเป็นแรงผลักดันให้เกิดวิวัฒนาการกลุ่มชนชั้นหรือสังคมใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากชนชั้นหนึ่งจะวิวัฒนาการไปโดยปราศจากชนชั้นการผ่านอีกชนชั้นหนึ่งไม่ได้ ชนชั้นนายทุนกระฎุมพีไม่อาจดำรงอยู่ได้โดยไม่ขูดรีดชนชั้นกรรมาชีพ และชนชั้นกรรมาชีพก็ไม่อาจดำรงอยู่ได้โดยไม่ขายแรงงานให้กับชนชั้นกระฎุมพี^{๓๘} ดังนั้นแนวคิดทฤษฎีทางสังคมที่เกิดขึ้นท่ามกลางความขัดแย้งแห่งชนชั้นดังกล่าว จึงมีจุดมุ่งหมายสำคัญใน ๒ ประเด็นคือ

๑) การลดชนชั้นของคนในสังคม

จากแนวคิดปรัชญาวัตถุนิยมวิภาษวิธีของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Mark's Dialectical Materialism) ได้นำไปสู่การค้นพบปรากฏการณ์ทางสังคม ซึ่งมีความขัดแย้งเป็นกลไกขับเคลื่อนเหมือนวัตถุดิบที่เคลื่อนที่ไปเรื่อย ๆ ของพลังที่ต่อต้านกัน (Antithetical Forces)^{๓๙} ทำให้สังคมดั้งเดิม (Primitive Society) ต้องเปลี่ยนสภาพไปสู่สังคมทาส (Slavery) สังคมศักดินา (Feudalism) สังคมนายทุน (Capitalism) และสังคมนิยม (Socialism)^{๔๐} กล่าวโดยรวม สังคมแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มชนชั้น คือ กลุ่มที่ครอบครองอำนาจปัจจัยการผลิตและกลุ่มที่ไม่มีอะไรเป็นของตนเองซึ่งได้นำมาสู่ความขัดแย้ง คือ การกดขี่ขูดรีดเอาเปรียบระหว่างกลุ่มชนชั้น การไม่ได้รับความยุติธรรมหรือไม่ได้รับความเสมอภาคเท่าเทียมกันในสังคม ระบบชนชั้นคือ แอภภาระที่คอยกดทับชีวิตผู้คนไว้ให้ไม่มีโอกาสได้ออกเงย พร้อมทั้งเป็นกำแพงหนาขวางกั้นสิทธิและโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรทางธรรมชาติที่ควรจะได้รับ ประวัติศาสตร์ของสังคมจึงเป็นประวัติศาสตร์ของการต่อสู้ทางชนชั้น (Class Struggle)^{๔๑} โดยมีแรงขับเคลื่อนจากมูลเหตุของความต้องการทางด้านวัตถุ ซึ่งก่อให้เกิดการใช้แรงงานการผลิตและเข้าครอบครองเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนตัว^{๔๒}

ชนชั้นเป็นปัจจัยของความขัดแย้ง เพราะชนชั้นคือกลุ่มของอำนาจและผลประโยชน์ และความขัดแย้งทางชนชั้นนี้เองทำให้เกิดประวัติศาสตร์ของการต่อสู้กันระหว่างนายทาสกับทาส ขุนนางกับไพร่นายทุนกับแรงงาน ผู้กดขี่กับผู้ถูกกดขี่ หรือชนชั้นปกครองกับชนชั้นต่ำ^{๔๓} การมีอยู่ของชนชั้นเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความทุกข์ยากเดือดร้อนแก่ชนชั้นที่ต่ำกว่า เพราะชนชั้นต่ำจะถูกกลืนรอนกัดกันสิทธิผลประโยชน์และถูกบีบ

^{๓๘} R.N.Carew Hunt, *The Theory and Practice of Communism*, ฉันทิมา อ่องสุริย์ (แปล), *วิเคราะห์ลัทธิคอมมิวนิสต์*, หน้า ๖๓.

^{๓๙} จามะรี พิทักษ์วงศ์, *แนวความคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยา*, (กรุงเทพฯ:ธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๒.

^{๔๐} Karl Marx and Frederick Engels, *The German Ideology*, pp. ๗-๙. ดูเพิ่มเติมใน น. ชญานุตม์, *วิวัฒนาการของคาร์ล มาร์กซ์*, หน้า ๘-๑๓. และ ทวี หมั่นนิกร, *หลักลัทธิคาร์ล มาร์กซ์เลนิน เล่ม ๒ : สารธรรมสำนักประวัติศาสตร์*, หน้า ๒๘๘-๓๐๗.

^{๔๑} Karl Marx and Friedrich Engels, *Selected Works Vol.๑* (Moscow: Progress Publishers, ๑๙๗๗), p. ๓๔.

^{๔๒} Karl Marx, *Selected Writings in Sociology and Social Philosophy*, newly translated by T.B. Bottomore, (London: McGraw-Hill, ๑๙๖๔), p. ๖๐.

^{๔๓} Karl Marx and Friedrich Engels, *Selected Works Vol.๑*, pp. ๑๐๘-๑๐๙. ดูเพิ่มเติมใน คาร์ล มาร์กซ์, เฟรดริค เองเงิลส์, *คำประกาศแห่งความเสมอภาค*, องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (แปล), (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๑๗), หน้า ๑๓-๑๔.

บังคับทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังจะเห็นได้จากสังคมดั้งเดิม (Primitive Society) ซึ่งยังไม่มีชนชั้นใดเข้ามาบังคับครอบครองผลผลิต แต่เมื่อเกิดสังคมทาส (Slavery) ก็ได้เผยให้เห็นกลุ่มชนชั้นเจ้าทาสที่ใช้อำนาจในการบังคับกดคนอื่นให้เป็นทาสเพื่อใช้แรงงานในการผลิต แล้วทำการยึดเอาผลผลิตส่วนเกินจากแรงงานของทาสมาเป็นสมบัติกรรมสิทธิ์ของตน ขณะที่ทาสเองกลับไม่ได้เป็นเจ้าของแม้แต่แรงงานและชีวิตของตน ระบบทาสจึงเป็นยุคเริ่มต้นของการเกิดกลุ่มอำนาจชนชั้น^{๔๔} ความขัดแย้งและการปฏิวัติระบบชนชั้นเจ้าทาสได้วิวัฒนาการไปสู่กลุ่มชนชั้นศักดินา (Feudalism) เป็นการเปลี่ยนความสัมพันธ์ในการผลิตจากระบบเจ้าทาสมาเป็นระบบขุนนางศักดินา จากเจ้าทาสก็มาเป็นขุนนางเจ้าของที่ดิน ส่วนทาสเปลี่ยนมาเป็นชาวนาหรือทาสติดที่ดิน ทุกอย่างยังคงอยู่ภายใต้การครอบครองของชนชั้นขุนนางศักดินาซึ่งเป็นชนชั้นอำนาจ ส่วนชนชั้นล่างไม่มีทรัพย์สินเป็นของตน^{๔๕} เมื่อกาลเวลาผ่านไปกระบวนการผลิตของชนชั้นศักดินาไม่สามารถสนองความต้องการของสังคมที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น จึงเกิดกลุ่มพ่อค้านายทุนทำการปฏิวัติระบบการผลิตแบบเก่าและล้าหลังของชนชั้นศักดินา มาเป็นการผลิตแบบอุตสาหกรรมและทำให้เกิดกลุ่มชนชั้นนายทุน(Capitalism)

จากการต่อสู้ขัดแย้งทางชนชั้นดังกล่าว ทำให้เราได้เห็นว่ากลุ่มชนชั้นบางกลุ่มต้องล่มสลายไปหรือทำให้เกิดชนชั้นใหม่เข้ามาแทนที่ อย่างไรก็ตาม คาร์ล มาร์กซ์ ได้ค้นพบว่า ไม่ว่ากลุ่มชนชั้นจะเปลี่ยนชื่อไปตามยุคสมัย เช่น ชนชั้นปกครอง ชนชั้นนายทุน ชนชั้นกลาง นายทุนน้อย ชนชั้นแรงงานหรือชนชั้นกรรมาชีพ แต่ก็ยังคงมีลักษณะความจริงอย่างหนึ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง คือ ลักษณะสภาพแห่งสังคมของการกดขี่เอารัดเอาเปรียบต่อชนชั้นล่างนั้นยังคงเหมือนเดิม^{๔๖} กล่าวคือ ความต้องการในผลผลิตของเจ้าทาสและเจ้า ศักดินาเป็นอย่างไร ความต้องการผลผลิตของนายทุนก็ยังคงเป็นเช่นนั้นเหมือนกัน โดยที่นายทุนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ผู้ใช้แรงงานจำต้องขายแรงงานของตนแก่นายทุน ซึ่งนายทุนมีอำนาจในการกำหนดบังคับหรือค้ำกำไรกดขี่ขูดรีดในระบบการผลิต^{๔๗}

๒) การสร้างความเสมอภาคและเท่าเทียม

คาร์ล มาร์กซ์ ยอมรับในความแตกต่างที่มีอยู่จริงในธรรมชาติใน ๒ ระดับของมนุษย์ คือ ความแตกต่างของคนที่ไม่ได้ (ธรรมชาติ:ความพิการ) ความแตกต่างของคนที่ได้ (พฤติกรรม : ชัยชนะ) ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของมนุษย์ในมิติของคาร์ล มาร์กซ์ จึงไม่ใช่การปรับให้คนในสองระดับนี้มีความเท่าเทียมกัน ดังนั้นความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของคาร์ล มาร์กซ์ แต่หมายถึง การได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมเหมือนกันจากรัฐทั้งในด้านกายภาพ คือปัจจัย ๔ และด้านจิตใจ คือ ความรู้สึกปลอดภัย มีเกียรติ มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ดังนั้นความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของคาร์ลมาร์กซ์ คือ การเข้าถึงโอกาสของการทำมาหากินอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งก็ต้องทำการยกเลิกสิทธิ กรรมสิทธิ์ในเครื่องมือหรือปัจจัยการผลิตส่วนตัว

^{๔๔} พ.อ.สมักร บุราราศ, ปัญญาวิวัฒน์ : กำเนิดและวิวัฒนาการ, หน้า ๓๕๖.

^{๔๕} ชาญ กรีสันยบุระ, วัฒนาการความคิดสังคมนิยม, (กรุงเทพฯ:เจริญวิทย์, ๒๕๑๗), หน้า ๒๔.

^{๔๖} สุภา ศิริมานนท์, แคปิตลิสต์, หน้า ๒๓.

^{๔๗} วิทยา ศักยารัตน์, ปรัชญาคาร์ล มาร์กซ์, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๒๖.

เสียก่อนเพื่อให้ทุกคนเสมอภาคกัน^{๔๘} คาร์ล มาร์กซ์ จึงให้กำลังใจว่า ชนชั้นกรรมาชีพ ไม่มีอะไรจะต้องสูญเสีย นอกจากโชครวนที่ผูกมัดเขาไว้ และชีวิตทั้งหมด (สิทธิ เสรีภาพ ความยุติธรรม และความเสมอภาค)จะเป็นของเขาเมื่อพวกเขาชนะ ดังนั้น จงสามัคคีและลุกขึ้นสู้^{๔๙}

จากสภาพความขัดแย้งในอดีตที่ผ่านมา กลุ่มแรงงานผู้ทำให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ สภาพความขัดแย้ง การเอารัดเอาเปรียบที่ยังคงปรากฏอยู่ควบคู่กับระบบชนชั้น คาร์ล มาร์กซ์จึงเสนอทางออกของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยการจัดระเบียบและสร้างรูปแบบการผลิตเพื่อส่วนรวม โดยการยกเลิกยกเลิกกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนตัวและระบบชนชั้นด้วยวิธีการปฏิวัติ แล้วนำปัจจัยการผลิตนั้นมาเป็นเครื่องมือของการผลิตร่วมกัน และทำการแบ่งปันผลผลิตแก่ผู้ใช้แรงงานตามความสามารถและความจำเป็นของแต่ละคน เพราะถ้าเกิดความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคมก็เกิดขึ้นได้

๒.๒.๒.๓ พัฒนาการทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์

ปรัชญาวัตถุนิยมวิภาษวิธี (Dialectical Materialism) ของคาร์ล มาร์กซ์ ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาค้นคว้า ทำความเข้าใจและอธิบายสังคม ทำให้เขาได้ค้นพบว่ามนุษย์และชีวิตทางสังคมตกอยู่ภายใต้ระบบกลไกเหมือนวัตถุ มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไม่ต่างจากวัตถุ ประวัติศาสตร์มิได้หยุดนิ่งหรือเป็นเพียงแค่คำบันทึกบอกเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ แต่ประวัติศาสตร์ได้คลี่คลายปัญหาสังคมให้พัฒนาก้าวไปข้างหน้า ประวัติศาสตร์ของมนุษย์แต่ละยุคล้วนได้สะท้อนการแสวงหาและการครอบครองผลผลิต ซึ่งได้นำไปสู่การขัดแย้งกันในด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น ความขัดแย้งในด้านเศรษฐกิจจึงเป็นเครื่องผลักดันการเปลี่ยนแปลงสังคม ประวัติศาสตร์ให้ก้าวไปอีกขั้น และได้ส่งผลก่อให้เกิดระบบการเมืองการปกครองหรือระบบโครงสร้างทางสังคมแบบใหม่ตามมา คาร์ล มาร์กซ์ได้แบ่งวิวัฒนาการทางสังคมตามความสัมพันธ์ทางการผลิตเป็น ๕ ยุคสมัย ดังนี้^{๕๐}

๑) สังคมดั้งเดิมหรือสังคมบรรพกาล (Primitive Society) เป็นสังคมดั้งเดิมที่มนุษย์ใช้ชีวิตตามธรรมชาติ หากินตามป่าเขา ไม่มีใครเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ผลผลิต ในยุคนั้นทรัพย์สินจะเป็นสมบัติส่วนกลางที่มนุษย์ใช้ร่วมกันในสังคมที่ปริมาณทรัพยากรมากเกินความต้องการของมนุษย์ สังคมจึงปราศจากการแก่งแย่งเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากร ไม่มีชนชั้น ไม่มีการขูดรีดแรงงาน อีกทั้งยังไม่มีรัฐบาลบังคับวิถีชีวิตการเป็นอยู่

๒) สังคมทาส (Slave Society) เมื่อสังคมเริ่มพัฒนาจากการอาศัยอยู่กับธรรมชาติ มาอยู่รวมกันเป็นสังคม เริ่มมีวิถีชีวิตเป็นหลักแหล่ง เริ่มมีการจับจองมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ทาสจึงปรากฏขึ้นจาก

^{๔๘} สมภาร พรหมทา, ปรัชญาสังคมการเมือง, หน้า ๑๑๑-๑๑๖, ๑๔๙-๑๕๓.

^{๔๙} Karl Marx and Friedrich Engels, *The Communist Manifesto*, pp. ๔๓-๔๔.

^{๕๐} Karl Marx and Frederick Engels, *The German Ideology*, ed. with intr. by R. Pascal (New York: International Publishers, ๑๙๖๙), pp. ๗-๙. ดูเพิ่มเติมใน น. ชญานุตม์, *วิวัฒนาการของคาร์ล มาร์กซ์*, (กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย, ๒๕๑๖), หน้า ๘-๑๓. และ ทวี ห่มั่นนิกร, *หลักลัทธิคาร์ล มาร์กซ์เลนิน เล่ม ๒ : สารธรรมสำนักประวัติศาสตร์*, (กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์, ๒๕๑๙), หน้า ๒๘๘-๓๐๗.

การทำสงคราม มีการบังคับคนอื่นให้เป็นทาสเพื่อการผลิต ทาสจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของระบบการผลิต เจ้าของทาสจะยึดเอาผลผลิตส่วนเกินแรงงานของทาสเป็นของตนตรง ๆ และระบบทาสนี้ยังก่อให้เกิดกลุ่มอำนาจตามมา^{๕๑}

๓) สังคมศักดินา (Feudal Society) สังคมได้วิวัฒนาการเปลี่ยนความสัมพันธ์ในการผลิตแบบเช่าที่ดินเพื่อการทำมาหากิน ส่วนทาสเปลี่ยนมาเป็นชาวนาหรือทาสติดที่ดินหรือไพร่^{๕๒}

๔) สังคมนายทุน (Capitalist Society) การปฏิวัติอุตสาหกรรมได้เกิดพ่อค้านายทุนมาทำการค้าขายแข่งขันกับขุนนางเจ้าที่ดิน ทำให้สังคมขุนนางกลายเป็นสังคมเก่าและล่าหลัง แต่สภาพการเอารัดเอาเปรียบยังคงเหมือนเดิม^{๕๓}

๕) สังคมสังคมนิยม (Socialist Society) ปัจจัยในการผลิตได้เปลี่ยนมือจากนายทุนมา เป็นของชุมชน ทุกคนจึงเป็นผู้ใช้แรงงานเสมอเหมือนกันหมด และได้ค่าตอบแทนตามความสามารถ(from each according to his abilities)^{๕๔}

ลำดับของสังคมโดยย่อของคาร์ล มาร์กซ์ เป็นไปตามกฎวิภาษวิธี (dialectic) ซึ่งเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์และสังคมในลักษณะที่เป็นวิทยาศาสตร์ ที่สามารถทำนายทิศทางผลลัพธ์ความขัดแย้งทางสังคมได้ว่า สังคมจะวิวัฒนาการไปสู่รูปร่างหน้าตาอย่างไร คาร์ล มาร์กซ์ พบว่า ความขัดแย้งด้านโครงสร้างการผลิตเป็นแรงผลักดันให้เกิดวิวัฒนาการกลุ่มชนชั้นหรือสังคมใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับว่าจะช้าหรือเร็วเท่านั้น โดยข้อขัดแย้งนี้ต่างต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน กล่าวคือ ชนชั้นหนึ่งจะวิวัฒนาการไปโดยปราศจากชนชั้นหนึ่งมิได้ ชนชั้นนายทุนกระฎุมพีไม่อาจดำรงอยู่ได้โดยไม่ขูดรีดชนชั้นกรรมาชีพ และชนชั้นกรรมาชีพก็ไม่อาจดำรงอยู่ได้โดยไม่ขายแรงงานให้กับชนชั้นกระฎุมพี^{๕๕} ปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่แทรกอยู่ในสังคมแห่งชนชั้นนั้น ก็คือ กำลังแรงงานที่ใช้ในการผลิตและการสำนึกตระหนักรู้ถึงความสามารถของตนที่มีอยู่ การสำนึกตระหนักรู้ทำให้แรงงานได้มองเห็นความแปลกแยก เมื่อแรงงานถูกใช้ไปในการผลิต กรรมสิทธิ์หรือผลลัพธ์ที่ได้กลับตกไปเป็นของนายทุน ยิ่งไปกว่านั้นผลผลิตที่แรงงานผลิตกลายเป็นสิ่งอื่น ที่แรงงานไม่สามารถจะเข้าถึงหรือหาซื้อมาใช้สอยได้ ความรู้สึกสูญเสียสิทธิ เวลาและความสามารถของตนจึงเกิดขึ้น

ในการใช้คำว่าสังคมนิยมและสังคมคอมมิวนิสต์นั้น คาร์ล มาร์กซ์มักใช้คำว่าสังคมนิยมเป็นชื่อเรียกแนวคิดหรือทฤษฎี แต่เกิดความซ้ำซ้อนเมื่อ หลุยส์ บลังค์ได้ตั้งพรรคชื่อว่าพรรคสังคมนิยมในฝรั่งเศส อีกทั้งคำ

^{๕๑} พ.อ.สมักร บุราราศ, ปัญญาวิวัฒน์ : กำเนิดและวิวัฒนาการ, หน้า ๓๕๖.

^{๕๒} จักวัน แก้วจินดา, ภิษฐา หอมกลิ่น, ประภัสสร คงศรีวรกุลชัย, สังคมนิยมและคอมมิวนิสต์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.baanjommyut.com/library_๒/socialist_and_communist_zionist/๐๒.html [๑๐ มีนาคม ๒๕๕๖].

^{๕๓} สุภา ศิริमानนท์, แคปิตลิสต์, (พระนคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, ๒๕๑๗), หน้า ๒๓.

^{๕๔} Karl Marx, *The Economic & Philosophic Manuscripts*, in Allen W. Wood, ed., *Marx: Selections*, (New York: Macmillan Publishing Company, ๑๙๘๘), pp. ๑๘๘-๑๘๙.

^{๕๕} R.N. Carew Hunt, *The Theory and Practice of Communism*, ฉันทิมา อ่องสุริรักษ์ (แปล), วิเคราะห์ลัทธิคอมมิวนิสต์, หน้า ๖๓.

ว่าสังคมนิยมเริ่มมีความหมายสับสนที่เป็นไปในเชิงอุดมคติ เป็นแก้วสารพัดนึกที่หลุดลอยออกจากเหตุผลในเชิงปฏิบัติ ภายหลังคาร์ล มาร์กซจึงหันไปใช้คำว่าคอมมิวนิสต์บ่อยขึ้นและตั้งพรรคชื่อว่าพรรคคอมมิวนิสต์ในปี ๑๘๔๗ และในคำแถลงการณ์ปี ๑๘๔๗ ก็ใช้คำว่า ประกาศหรือแถลงการณ์คอมมิวนิสต์^{๕๖} แต่โดยจุดหมายแล้วทั้งคำว่าสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์เป็นคำที่สามารถใช้แทนกันได้ เพียงแต่คำว่าคอมมิวนิสต์เป็นคำแห่งอนาคตอันยาวไกลที่อาจทำให้รู้สึกว่ามีทางเป็นจริง เพราะในการที่จะเข้าสู่สังคมนิยมคอมมิวนิสต์โดยสมบูรณ์นั้นจะต้องอาศัยช่วงรอยต่อของการพัฒนาปรับปรุงระบบเศรษฐกิจเป็นระยะเวลายาวนาน ช่วงรอยต่อนี้เรียกว่ายุคสังคมนิยมซึ่งจะทำการผลิตให้สังคมมีผลผลิตมากเพียงพอที่จะตอบสนองให้กับทุกคนในสังคมได้ตามความต้องการ หลังจากนั้นก็จะก้าวเข้าสู่ระบบคอมมิวนิสต์ที่มีหลักการสำคัญของความเสมอภาคที่ว่า จากแต่เดิมที่ผู้คนได้รับผลตามความสามารถ ปรับมาสู่ระบบที่ทุกคนทำงานตามความสามารถและแบ่งปันไปตามความจำเป็นหรือต้องการ (From Each According to His Ability, to Each According to His Needs)^{๕๗} จะเป็นระบบสังคมที่ปัจจัยการผลิตเป็นของส่วนรวม ไม่มีบังคับขู่ตรึงเอาเปรียบ ไม่มีชนชั้นในสังคม^{๕๘}

๒.๒.๒.๔ เงื่อนไขทางสังคมของ คาร์ล มาร์กซ

ปลายศตวรรษที่ ๑๖ ในประเทศอังกฤษได้เกิดกระแสนิยมขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ทั้งในทางการเมืองและเศรษฐกิจ กล่าวคือระบบศักดินาหรือระบบฟิวดัลเริ่มเสื่อมลงและเริ่มเข้าสู่ระบบทุนนิยม อันเป็นผลทำให้ระบบเศรษฐกิจเติบโตอย่างรวดเร็ว การขยายตัวทางเศรษฐกิจและการค้าส่งผลให้การปฏิวัติอุตสาหกรรมแพร่หลายเข้าสู่ฝรั่งเศส เยอรมัน จนถึงต้นศตวรรษที่ ๑๙ ในยุโรปมีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมที่ทำการผลิตด้วยเครื่องจักรกลซึ่งมีการขยายตัวเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ระบบทุนนิยมยังพัฒนา ชนชั้นกรรมาชีพก็ยิ่งทุกข์ยาก อันเนื่องมาจากการขูดรีดเอาเปรียบทั้งชั่วโมงการทำงาน ค่าแรงที่ไม่เป็นธรรมที่เกิดจากการขูดรีดชั่วโมงแรงงานให้ยาวออกไปเพื่อผลกำไรของชนชั้นนายทุนที่จะสูงขึ้นตามการขูดรีดชั่วโมงแรงงาน และความเป็นอยู่ที่ด้อยคุณภาพ ประกอบกับระบบการปกครองแบบศักดินาที่เป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม อันเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคมระหว่างชนชั้นขุนนางขัดแย้งกับชนชั้นนายทุน และชนชั้นนายทุนขัดแย้งกับชนชั้นกรรมาชีพ ชนชั้นนายทุนต้องการล้มเลิกระบอบศักดินา ขณะที่ชนชั้นขุนนางก็เกรงกลัวการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชนชั้นกรรมาชีพ จึงประนีประนอมกับชนชั้นนายทุนเพื่อให้ตนเองพ้นจากการถูกปฏิวัติยึดอำนาจและทรัพย์สิน

ในสถานการณ์ดังกล่าวชนชั้นกรรมาชีพมีความยากลำบากต่อการดำรงชีพมากยิ่งขึ้น ในยุคอุตสาหกรรมเพื่อฟุ้ง คาร์ล มาร์กซ มองว่ามนุษย์ในยุคนี้ไม่ได้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขตามธรรมชาติ เพราะชีวิตของมนุษย์ผูกพันกับการผลิตเพื่อการยังชีพ ในหนังสือ *Economic and Philosophic Manuscripts of ๑๘๔๔* ของ คาร์ล มาร์กซ ได้กล่าวไว้ว่า การผลิตแบบทุนนิยมเป็นที่มาของความทุกข์ยากของชนชั้น

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕.

^{๕๗} Karl Marx, "Critique of the Gotha Programme," *Selected Works*, pp. ๓๑๙-๓๒๑.

^{๕๘} อรรถย ปันเกตุมณี, *ระบอบสังคมคอมมิวนิสต์...รูปแบบสังคมสุดท้ายของมนุษยชาติ*, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.firelamtung.com/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=๑๐๒&mode=thread&order=๐&thold=๐> (๒๗ มีนาคม ๒๕๕๗).

กรรมาชีพซึ่งถือว่าเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคม เพราะวัตถุประสงค์ของการผลิตแบบนี้คือเพื่อเพิ่มพูน สมบัติส่วนตัว (private property) ของผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเป็นสำคัญ ส่วนผู้ผลิตเป็นกลุ่มคนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ พร้อม ๆ กันกับที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถูกลดลงไปด้วย เพราะแรงงานมนุษย์มีความสำคัญน้อยกว่าเครื่องจักร (appendage of the machine) อย่างที่ คาร์ล มาร์กซ กล่าวว่า

“ ยิ่งสร้างความร่ำรวยและผลิตได้มาก กรรมกรยิ่งยากจนลง ยิ่งผลิตสินค้าได้มาก กรรมกรยิ่งกลายเป็นสินค้าที่ต่ำราคา ความเป็นมนุษย์ถูกลดค่าลงตามอัตราส่วนของสิ่งผลิตที่เพิ่มมากขึ้น”^{๕๙}

ความเป็นมนุษย์ที่ถูกลดค่าลงนี้ คาร์ล มาร์กซ เรียกว่ามนุษย์ตกอยู่ภายใต้ ภาวะแปลกแยก (alienation) หรือมีชีวิตที่ผิดแปลกไปจากที่สิ่งธรรมชาติควรจะมี ในสถานะเช่นนี้ พลัง (power) ของมนุษย์ที่แสดงออกมาผ่านกิจกรรมเพื่อการยังชีพหรือการผลิตของตนนั้นมิได้เป็นไปเพื่อพัฒนาตัวเองอย่างเต็มที่ แม้ความ ต้องการ (need) หรือการเกี่ยวข้องกับสิ่งธรรมชาติอื่น ๆ นั้นก็เป็นไปอย่างมีอุปสรรค กรรมกรหรือผู้ที่เสียเปรียบต้องดิ้นรนเป็นทวิคูณเพื่อขจัดความทุกข์ (suffering) ที่บั่นทอนความเป็นมนุษย์ของเขา การเกิดขึ้นของระบบสังคมใหม่ที่สามารถสร้างความสุขให้ชนชั้นกรรมาชีพนั้น สามารถทำได้อย่างสันติวิธีคือ สังคมทุนนิยมจะทำลายตัวเองโดยชนชั้นกรรมาชีพที่ระบบทุนนิยมสร้างขึ้นมาเองให้มีลักษณะพิเศษที่สามารถสร้างจิตสำนึกทางการเมืองและลุกขึ้นมาล้มล้างระบบเอง และสร้างการปกครองของตนเองขึ้นมาใหม่ โดยอาศัยเงื่อนไขดังต่อไปนี้

๑. การปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ (Proletarian Revolution)

ในยุคอุตสาหกรรมลัทธิทุนนิยม ประเทศทางยุโรปตะวันตกได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จากทศวรรษที่ ๑๔ ของศตวรรษที่ ๑๗ ถึงต้นช่วงศตวรรษ ๑๙ เกิดการปฏิวัติประชาธิปไตยชนชั้นนายทุนขึ้นมาตามๆกัน ผ่านการเพิ่มระบบอัตราภาษี โดยกวาดล้างอุปสรรคที่ขัดขวางการพัฒนาการลัทธิทุนนิยม ทำให้ลัทธิทุนนิยมได้รับการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ถึงทศวรรษที่ ๓๐-๔๐ ของศตวรรษที่ ๑๙ ประเทศอังกฤษ และฝรั่งเศส ก็บรรลุการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ ๑ เป็นลำดับ หมายถึง ชนชั้นนายทุนมีแต่ต้องทำให้เครื่องมือการผลิต และจากนั้นต้องทำให้ความสัมพันธ์ของการผลิต ตลอดจนความต้องการทางสังคมทั้งหมดเป็นแบบปฏิวัติอยู่เรื่อยไปไม่หยุดยั้งเท่านั้น มิฉะนั้นแล้วชนชั้นนายทุนก็ไม่สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ ในแถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

“ เปลี่ยนแปลงเชิงปฏิวัติการปฏิบัติไม่ขาดสาย สภาวะของสังคมทั้งปวงสั่นสะเทือนไม่ได้หยุด ความไม่สงบและการเปลี่ยนแปลงดำรงอยู่ตลอดเวลา นี่คือนิสัยที่ยุคสมัยชนชั้นนายทุนแตกต่างกับยุคสมัยในอดีตทั้งหมด ความสัมพันธ์ที่คงตัวและตายด้านตลอดจนทัศนคติและความเข้าใจที่สอดคล้องกับมันซึ่งถูกเคารพบูชาเทิดทูนมาตลอดล้วนถูกขจัดไปหมด ความสัมพันธ์ที่ก่อตัวขึ้นมาใหม่ยังไม่ทันจะอยู่ตัวก็เก่าคร่ำคร่าไปเสียแล้ว สิ่งที่เป็นวรรณะ และคงที่ทั้งปวงล้วนมลายหายสูญไป สิ่งที่เป็นของศักดิ์สิทธิ์ทั้งปวงล้วนถูกลบหลู่ไปสิ้น ในที่สุดผู้คนทั้งหลายต้องใช้สายตาที่เยือกเย็นไปพิจารณาฐานะชีวิตของพวกเขาและความสัมพันธ์ระหว่างพวกเขาใหม่”^{๖๐}

^{๕๙} Marx, ๑๙๗๗ : ๖๗ - ๖๘

^{๖๐} แถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์, หน้า ๑๔๔.

ความเจริญของลัทธิทุนนิยมที่รวดเร็วมาพร้อมกับลักษณะปัญหาของทุนนิยมเอง ที่การลงทุนจะมากขึ้นเพื่อกำไรและการอยู่รอดของทุน ทำให้อุปทานเพิ่มมากขึ้นจนอุปสงค์รับไม่ไหว เกิดผลผลิตส่วนเกินมากมาย เกิดภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ ผลตามมาก็คือวิกฤติเศรษฐกิจ บริษัทโรงงานล้มละลาย เลิกจ้างคนงาน ทำให้ผู้สงค์ลดลงจากการที่เลิกจ้างงาน เป็นวัฏจักรอย่างนี้จนถึงจุดๆหนึ่งที่อุปทานแท้จริงพอดีกับอุปสงค์ ทำให้โรงงานที่อยู่รอดสามารถประกอบกิจการได้ต่อไป เศรษฐกิจสู่ภาวะปกติ และเริ่มฟื้นตัวอีกครั้ง แล้วกลับไปสู่วัฏจักรเดิม ซึ่งกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือกลุ่มผู้ใช้แรงงานนั่นเอง

คาร์ล มาร์กซ์ มองว่าวัฏจักรดังกล่าวจะทำให้ความร่ำรวยของคนในสังคมแบบกระจุกตัวคือคนรวยมีจำนวนมากขึ้นแต่จำนวนลดน้อยลง ในขณะที่เดียวกันคนจนจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆพร้อมกับช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวยก็จะเพิ่มมากขึ้น ความขัดสนความแค้นใจของชนชั้นกรรมาชีพที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจะทำให้กรรมกรเกิดสำนึกทางชนชั้น (Class consciousness) ขึ้นเองตามธรรมชาติ แนวคิดการปฏิวัติเพื่อขจัดทุนนิยม จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อการล้มล้างรัฐ^{๖๑} ที่คอยให้การปกป้องและช่วยเหลือนายทุน แล้วจัดระบบการปกครองโดยชนชั้นของตนเองขึ้นมาใหม่แบบสังคมนิยมนั่นเอง^{๖๒} แต่กระนั้นก็เป็นที่น่าทึ่งที่การเปลี่ยนแปลงในทันทีจากสังคมนายทุนไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์ย่อมไม่อาจทำได้ ระยะของการเปลี่ยนแปลงจะต้องเกิดขึ้นเสียก่อนซึ่งเป็นการเตรียมสำหรับประชาคมที่สมบูรณ์ ระบบนายทุนจะต้องถูกกวาดล้างไป จิตใจของคนจะต้องถูกชักฟอกให้ความคิดอ่านแบบนายทุนจะต้องถูกขจัดไป การเตรียมทั้งหมดเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยกำลัง ซึ่งหมายความว่า กลไกของรัฐหรือรัฐบาลจะต้องนำมาใช้รัฐบาลจะต้องเป็น “เผด็จการของชนชั้นกรรมาชีพ”^{๖๓}

๒. การสร้างสังคมคอมมิวนิสต์

คาร์ล มาร์กซ์ ไม่ได้กำหนดรูปแบบสังคมคอมมิวนิสต์อย่างละเอียดอย่างที่พวกสังคมนิยมเพื่อฝันตามสังคมอุดมคติของตน เพราะรูปแบบของสังคมคอมมิวนิสต์ มีลักษณะเฉพาะในแต่ละสังคม ซึ่งคาร์ล มาร์กซ์ เชื่อว่าการได้มาซึ่งสังคมคอมมิวนิสต์ เป็นกระบวนการทางประวัติศาสตร์ ที่เกิดขึ้นหลังจากระบบทุนนิยมถูกทำลายไปหมดสิ้นแล้ว กระบวนการนี้เกิดขึ้นเมื่อชนชั้นกรรมาชีพปกครองสังคมไประยะหนึ่ง ในระยะนี้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม คือ รัฐค่อยๆสลายตัวไป กองทัพ ตำรวจ ระบบราชการก็สลายตัวไปตามด้วย รวมทั้งกฎเกณฑ์ต่างๆที่สร้างขึ้นโดยชนชั้นการปกครอง เพราะชนชั้นการปกครองถูกทำลาย ไม่มีความแตกต่างระหว่างชนชั้น เพราะสังคมเป็นเจ้าของเครื่องมือการผลิต ทุกคนเป็นกรรมกร ไม่มีชนชั้นอื่น ไม่มีเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดชนชั้น จึงไม่มีการกดขี่ระหว่างชนชั้น

เมื่อรัฐสลายตัวไปแล้ว สังคมก็จะถูกดูแลโดยสมาคมผู้ผลิตที่มีเสรีภาพทางการผลิต ไม่มีอำนาจทางการเมือง และผลิตเพื่อการพัฒนาอย่างอิสระของทุกคน นั่นคือ ทุกคนมีอิสระที่จะทำอะไรก็ได้ตามความพอใจของตน “จะล่าสัตว์เข้า ตกปลาบ่าย เลี้ยงแกะตอนเย็น วิจัยหลังอาหาร โดยไม่ต้องเป็นคนล่าสัตว์ ชาวประมง คนเลี้ยงแกะ หรือนักวิจารณ์”^{๖๔}

^{๖๑} การสลายตัวของชนชั้นการปกครอง ซึ่ง คาร์ล มาร์กซ์ เชื่อว่าเมื่อระบบทุนนิยมทำลายโดยชนชั้นกรรมาชีพแล้ว จะเกิดสังคมแบบสังคมนิยมที่ผู้ปกครองจะต้องเสียสละอำนาจทางการเมือง และรัฐค่อยๆสลายตัวไปและเกิดสังคมคอมมิวนิสต์ที่สมบูรณ์

^{๖๒} ร.ศ.เสถียร หอมขจร ร.ศ.สุขุม นวลสกุล ร.ศ.รุจิรา เตชางกุล ผ.ศ.ดร.ยวงรัตน์ วิเตล, **ทฤษฎีและจริยศาสตร์ทางการเมือง**, ๑๘๕-๑๘๗.

^{๖๓} พัฒนาการการเมืองจากเพลโตถึงคาร์ลมาร์กซ์. หน้า ๔๙๗.

^{๖๔} ร.ศ.เสถียร หอมขจร ร.ศ.สุขุม นวลสกุล ร.ศ.รุจิรา เตชางกุล ผ.ศ.ดร.ยวงรัตน์ วิเตล, **ทฤษฎีและจริยศาสตร์ทางการเมือง**, ๑๘๗-๑๘๘.

ในการผลิตสมาคมผู้ผลิตจะดำเนินตามแผนงานตามความต้องการของสังคม โดยไม่คำนึงถึงส่วนตัว เพราะไม่มีใครเป็นเจ้าของเครื่องมือการผลิต เนื่องจากคนมีเสรีภาพในการผลิต ก็จะพัฒนาระบบการผลิตจนก้าวหน้า ทำให้คนไม่ต้องทำงานหนัก มีเวลาว่างที่จะเพลิดเพลินกับชีวิต คนต้องตกเป็นทาสของเครื่องจักร และทำงานอย่างเต็มใจ ความรู้สึกแปลกแยกจะหายไปโดยสิ้นเชิง คนพัฒนาได้อย่างสมบูรณ์ ทุกคนเสมอภาค ไม่มีความแตกต่างระหว่างงาน ระหว่างในเมืองกับชนบท หรือระหว่างรายได้ ไม่มีการใช้เงินตรา ทุกคนทำงานอย่างเต็มความสามารถของตน และพอใจที่จะรับผลตอบแทน ตามความจำเป็นของตน^{๖๕}

ดังนั้นสังคมนิยมของคาร์ล มาร์กซ์ จึงเป็นสังคมที่เกิดขึ้นได้โดยการปฏิวัติการปกครอง และการจัดสรรระบบและปัจจัยการผลิตเป็นปัจจัยสำคัญ การเกิดขึ้นของโลกใหม่ของคาร์ล มาร์กซ์ สามารถสรุปองค์ประกอบที่สำคัญได้ดังนี้

๒.๑ องค์ประกอบด้านมนุษย์

คาร์ล มาร์กซ์ เห็นว่าโดยธรรมชาติของมนุษย์เป็น “species-being”^{๖๖} ซึ่งหมายถึงมนุษย์ทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกันภายใต้กฎของธรรมชาติ และมนุษย์เป็นสัตว์สังคม อยู่อาศัยกันเป็นชุมชน มีอิสระในการผลิต และใช้ชีวิตร่วมกันโดยปราศจากชนชั้น การแบ่งแยกและไม่สะสมส่วนเกิน ดังนั้นมนุษย์ในอุดมคติของคาร์ล มาร์ก จะต้องมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของโคตรทรัพย์โดยธรรมชาติร่วมกัน ไม่มีเอกชนไม่มีกรรมสิทธิ์ครอบครองทรัพย์สิน และสามารถใช้ชีวิตที่มีความสุขตามธรรมชาติ ที่มาจากพื้นฐานของมนุษย์ในฐานะที่เป็นสัตว์สังคม ดังนั้นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในทัศนะของคาร์ล มาร์ก จะต้องมีความสมดุลใน ๒ ด้านคือ

๑) **ด้านสัมพันธ์กับตนเอง** หมายความว่า มีความสมดุลระหว่างการเป็นธรรมชาติกับการเป็นมนุษย์ เขาไม่ปฏิเสธความต้องการตามธรรมชาติ ขณะเดียวกันก็มีความเป็นไทในตัวเอง คือไม่เป็นทาสของความต้องการ รู้จักแยกได้ว่าอะไรเหมาะหรือไม่เหมาะสำหรับมนุษย์ รู้จักคาดหมายความต้องการที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และเสนอความต้องการของตนในทางที่เหมาะสมเสมอ ปรัชญาของ คาร์ล มาร์กซ์ ไม่เห็นด้วยกับการใช้ชีวิตแบบนักบวชที่ควบคุมความต้องการของมนุษย์ แต่ใช้ว่าจะสนับสนุนการสนองความต้องการอย่างขาดการพิจารณา เพราะชีวิตที่ดีจะต้องมีดุลยภาพระหว่างความต้องการทางจิตกับความต้องการทางร่างกาย

๒) **ด้านที่สัมพันธ์กับสังคม** หมายความว่า มนุษย์มีคุณสมบัติทุกอย่างของการเป็นมนุษย์ที่แตกต่างจากสัตว์ เช่น สามารถใช้สติปัญญา สร้างทฤษฎี แสดงความปรารถนาและสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ได้อย่างอิสระ แต่ไม่ได้หมายความว่า มนุษย์คอมมิวนิสต์สามารถทำอะไรได้เหมือนกันหมด เพียงแต่ไม่มีความแปลกแยกจากคุณสมบัติของมนุษย์และมีศักยภาพสอดคล้องกับความสามารถของตน มนุษย์จะภาคภูมิใจและสำนึกในคุณค่าของตน เคารพตนเอง รักความเป็นอิสระและศักดิ์ศรีการเป็นมนุษย์ ไม่คิดครอบงำใคร ไม่ต้องการให้ใครต้องขึ้นกับใคร เป็นมนุษย์ที่ร่าเริง จิตใจแจ่มใสสมบูรณ์ มีค่าในตน รักเพื่อนมนุษย์ และมีลักษณะทางสังคมอย่างแท้จริง

^{๖๕} ร.ศ.เสถียร หอมขจร ร.ศ.สุขุม นวลสกุล ร.ศ.รุจิรา เตชางกุล ผ.ศ.ดร.ยวงรัตน์ วิเตล, **ทฤษฎีและจริยศาสตร์ทางการเมือง**, ๑๘๘.

^{๖๖} อ่านเพิ่มเติมที่ Economic and Philosophical Manuscripts ที่แปลโดย T.B. Bottomore

๒.๒ องค์ประกอบด้านการปกครอง

จากเหตุผลความไม่เท่าเทียมกัน การเอารัดเอาเปรียบ การกดขี่ขูดรีดของชนชั้นนายทุนทำให้ คาร์ล มาร์กซ์ เริ่มมองหาวิธีการ เพื่อการปลดปล่อยชนชั้นกรรมาชีพที่ถูกครอบงำให้เป็นอิสระ^{๖๗} ซึ่งผลสรุปที่เป็นทางออกสุดท้าย คือ การมีรัฐกรรมาชีพหรือรัฐสังคมนิยมที่จะพัฒนาความสมบูรณ์ไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์ คาร์ล มาร์กซ์ เชื่อมันว่ารัฐกรรมาชีพเมื่อเข้าถึงอำนาจรัฐแล้วจะไม่สร้างระบบชนชั้นขึ้นมาใหม่ แต่จะช่วยสร้างสังคมใหม่ที่ปราศจากชนชั้น (Classless Society)^{๖๘} เพราะชนชั้นกรรมาชีพเป็นชนชั้นสากล (universal class) ที่มีความสำนึกตระหนักรู้ถึงโทษภัยของการมีอยู่ของระบบชนชั้น ดังนั้นรัฐกรรมาชีพจึงเป็นความหวังและจะเป็นหัวขบวนหลักในการนำพามวลชนร่วมกันต่อต้านระบบชนชั้นเก่าให้สูญสลายตัวเร็วยิ่งขึ้นและจบสิ้นเบ็ดเสร็จเด็ดขาด อีกทั้งรัฐกรรมาชีพยังจะเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการรื้อระบบโครงสร้างการผลิตและจัดระบบการผลิตในรูปแบบใหม่ ดังนั้นอัตลักษณ์ของสังคมนิยมของ คาร์ล มาร์กซ์ จะปรากฏออกมาในหลายลักษณะตามกาลเทศะหน้าที่และสภาพปัญหาที่ต้องเผชิญในขณะนั้น ผู้ศึกษาสามารถกล่าวโดยสรุป คือ

๑) **รูปแบบการปกครอง** การปกครองในรูปแบบสังคมนิยมจะถูกกำหนดโดยชนชั้นกรรมาชีพ เป็นการปกครองโดยตัวแทนจากคนส่วนใหญ่ เพื่อคนส่วนใหญ่ในประเทศ กล่าวคือ ผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครองคือกลุ่มคนที่มีสถานะหัวอกเดียวกัน ดังนั้น นโยบายหรือกฎหมายและระเบียบใด ๆ จะต้องเป็นไปเพื่อรับใช้และพิทักษ์ผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ ผลประโยชน์จากการผลิตที่เกิดจากส่วนใหญ่ของสังคม (หลังจากจัดสรรตอบแทนให้กับแต่ละคนและแต่ละภาคส่วนของสังคมตามหลักเกณฑ์แล้ว) จะย้อนกลับมาสร้างประโยชน์เพื่อตอบสนองความต้องการและความมั่งคั่งต่อสังคมส่วนรวม ทั้งยังจะช่วยลดช่องว่างระหว่างรายได้และความเหลื่อมล้ำต่ำสูงของคนในสังคม

๒) **หลักการปกครองและอำนาจรัฐ** คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) เป็นผู้เขียนทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงวัตถุนิยมวิภาษวิธี (Dialectical Materialism)^{๖๙} และได้รับการยกย่องสรรเสริญจากกลุ่มผู้ยากไร้ เหตุเพราะเขาได้ทุ่มเทเวลาและแนวคิดเพื่อคนยากจนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของโลก เป็นแนวคิดทฤษฎีที่เปิดเผยให้คนชั้นล่างได้รู้เท่าทันเล่ห์เหลี่ยมของชนชั้นปกครอง รวมถึงได้ให้แนวทางการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยตนเองจากสภาวะสังคมที่มีการเอารัดเอาเปรียบกดขี่ขูดรีด คาร์ล มาร์กซ์ได้แสดงให้เห็นว่าชนชั้นล่างพยายามลุกขึ้นต่อสู้เพื่อปลดปล่อยตัวเอง ระหว่างทาสกับเจ้าทาส เหล่าไพร่กับเจ้าศักดินา หรือเหล่ากรรมกรแรงงานกับนายทุน ซึ่งที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จ มีหน้าซ้ำกลับถูกโต้กลับกวาดล้างหรือได้รับความเดือดร้อนยิ่งทวีคูณ เหตุเพราะชนชั้นปกครองมีอำนาจและมีตัวแทนองค์กรที่เป็นบิรารอยู่ในทุก ๆ มิติ ที่สำคัญตัวแทนของชนชั้นปกครองที่แข็งแกร่งที่สุด ก็คือ รัฐและรัฐในมุมมองของคาร์ล มาร์กซ์เป็นเพียงตัวแทนของชนชั้น

^{๖๗} Karl Marx and Frederick Engels, *Selected Works, Volume One*, pp. ๙๘-๑๓๗. สำนวนแปล “คำประกาศแห่งความเสมอภาค”, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.baanjommyut.com/library/communist/pag eo.html> [๒๐ มกราคม ๒๕๕๖]

^{๖๘} Ian Hampsher-monk, *A History of Modern Political Thought :Major Political Thinkers from Hobbes to Marx*, p. ๕๓๐.

^{๖๙} พระมหาถนอม อานนโท, “การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องพลวัตทางสังคมในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทกับมาร์กซิสต์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๕๘.

ปกครอง ซึ่งจะคอยปกป้องผลประโยชน์และอำนวยความสะดวกแก่ชนชั้นปกครอง รัฐภายใต้การมีอยู่ของระบบชนชั้นจึงมีหน้าที่หลักเพื่อการรักษาอำนาจทางการเมืองให้คงดำเนินต่อไป ในทัศนะของ คาร์ล มาร์กซ นายทุนกับรัฐคือชนชั้นกลุ่มเดียวกัน เพียงแต่เล่นคนละบทบาทหน้าที่เท่านั้น และนายทุนเหล่านี้ได้อาศัยรัฐเป็นเครื่องมือในการออกกฎหมาย สร้างองค์กร สถาบัน ศาสนา วัฒนธรรม และระบบการศึกษาเพื่อรับใช้ความชอบธรรมในการผลิตของชนชั้นของตน รัฐจึงเป็นเสมือนอาวุธกลไกชนิดหนึ่งที่ชนชั้นปกครองได้ใช้เป็นทีแสดงเจตนารมณ์แห่งชนชั้นของตน และกำหนดบังคับให้ประชาชนต้องรับเอาเจตนารมณ์นั้นไว้เสมือนว่าเป็นเจตนารมณ์ของประชาชนเอง^{๗๐} แม้จะมีผู้อ้างว่ารัฐจำเป็นต้องออกกฎหมายระเบียบเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง แต่กลับพบว่ากฎหมายและระเบียบแบบแผนต่าง ๆ นั้นเป็นไปเพื่อปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของชนชั้นสูงหรือชนชั้นผู้ออกกฎหมายทั้งสิ้น การมีรัฐไว้จึงเป็นการอ้างรักษาการแบ่ง ชนชั้นและเอกสิทธิ์ต่าง ๆ ของชนชั้นผู้กดขี่ขูดรีดให้มีเอกสิทธิ์ให้คงอยู่ตลอดไป

ดังนั้น รัฐในมุมมองของคาร์ล มาร์กซจึงเป็นตัวแทนขององค์กรที่เลวร้าย เพราะรัฐไม่ได้มีหน้าที่ปกป้องหรือต่อสู้เพื่อคนยากจนที่ลำบากเดือดร้อน แม้เราจะพบว่าชนชั้นล่างทำผิดกฎหมายก่อความวุ่นวายหรือความขัดแย้ง แต่ก็มีความขัดแย้งที่ไม่ได้เกิดขึ้นโดยความบังเอิญ โดยแท้จริงความขัดแย้งดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องหรือเป็นผลพวงมาจากกฎระเบียบทางชนชั้นปกครองหรือชนชั้นทุนนิยม ที่ได้วางระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจไว้อย่างไม่เป็นธรรม รัฐใหม่ของคาร์ล มาร์กซ จึงอยู่ในฐานะตัวแทนของชนชั้นล่างหรือกรรมาชีพซึ่งจะต้องทำการปฏิวัติเท่านั้น เพราะเป็นไปไม่ได้ที่ ชนชั้นผู้มีอำนาจเก่าจะยินยอมยกอำนาจรัฐให้มาง่าย ๆ ดังนั้น ชนชั้นกรรมาชีพตั้งยึดอำนาจด้วยการปฏิวัติและสลายอำนาจรัฐเก่าทิ้ง เพราะชนชั้นนายทุนจะรักษาผลผลิตหรือผลประโยชน์ของตนไว้ได้ก็เพราะมีรัฐเป็นเครื่องมือ ดังนั้น จึงต้องทำลายรัฐอันเป็นเครื่องมือที่ชั่วร้ายเสียก่อน หลังจากนั้นจึงจะก้าวไปสู่การสลายตัวของระบบนายทุน^{๗๑} แม้ว่าชนชั้นกรรมาชีพจะเป็นชนชั้นล่างที่มีมวลชนจำนวนมากที่สุด แต่ถ้าพวกเขาไม่ทำลายรัฐของชนชั้นบนทั้งหมดทิ้งเสียแล้ว เหล่ากรรมาชีพก็ไม่สามารถจะโง่หัวขึ้นได้ คาร์ล มาร์กซจึงยืนยันในหลักการว่า เหล่ากรรมาชีพจะต้องต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ถ้าไม่มีอำนาจทางการเมืองอยู่ในมือ ก็ไม่มีทางเป็นไปได้ที่จะเปลี่ยนแปลงหรือโยกย้ายปัจจัยการผลิตให้กลายมาเป็นของส่วนรวมได้^{๗๒}

ในประวัติศาสตร์ชนชั้นล่างได้ทำการปฏิวัติครั้งแล้วครั้งเล่ากลับไม่ประสบความสำเร็จ ซ้ำร้ายโดนถูกกวาดล้างแตกพ่าย ถูกประหารหรือกักขัง ลงโทษ ทรมาณ ต่าง ๆ นานา แม้กระทั่งถูกกลืนกลับกลายเป็นเข้าสู่ระบบของชนชั้นสูงก็มี ดังนั้น ในการต่อสู้ของกรรมาชีพจำเป็นจะต้องใช้อำนาจเผด็จการเพื่อเข้าทำลายระบบ

^{๗๐} กุหลาบ สายประดิษฐ์, **ปรัชญาของลัทธิมาร์กซิสม์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (เชียงใหม่ : โดยแนวร่วมนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ม.ป.ป.), หน้า ๙๔-๙๕.

^{๗๑} มอริซ แครนสตัน, **ปรัชญาการเมือง**, ส.ศิริรักษ์ (แปล), (กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๑๕), หน้า ๑๔๑.

^{๗๒} สุวินัย ภรณวลัย, **ประวัติศาสตร์ขบวนการความคิดสังคมนิยมโดยสังเขป**, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๕๒.

ชนชั้นให้หมดสภาพรวมทั้งการสลายตัวของรัฐเก่าด้วย^{๗๓} คาร์ล มาร์กซ์ ยืนยันในหลักการนี้ว่า การได้มาซึ่งอำนาจรัฐจะต้องใช้อำนาจกำลังอย่างรุนแรงเด็ดขาด การบริหารจัดการระบบเศรษฐกิจและการเมืองต้องเป็นไปในแบบระบบรัฐเผด็จการของชนชั้นกรรมาชีพ (The Revolutionary Dictatorship of The Proletariat)^{๗๔} เพื่อการก้าวข้ามไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์ที่ปราศจากชนชั้น^{๗๕} เพราะการได้มาซึ่งอำนาจรัฐมีอาจได้มาด้วยการอ่อนวอนร้องขอ แต่ความจริงจะต้องได้มาด้วยการต่อสู้เข้ายึดแย่งยึดอำนาจจากรัฐเก่าที่เด็ดขาดและรวดเร็ว โดยทั้งนี้รัฐเผด็จการกรรมาชีพจะทำการกวาดล้างแนวคิด ความเชื่อ หรือระบบการผลิตแบบเก่าที่เป็นปฏิปักษ์กับอุดมการณ์ของรัฐให้หมดสภาพ^{๗๖} จะต้องไม่มีอำนาจโดยอยู่เหนืออำนาจรัฐกรรมาชีพ เมื่อมีอำนาจก็ต้องแสดงอำนาจและรักษาอำนาจไว้ให้ได้อย่างเด็ดขาด^{๗๗} เพราะความจริงอำนาจเป็นเครื่องมือที่จะทำให้มนุษย์บรรลุถึงสิ่งที่เขาปรารถนาและคุ้มกันสิ่งที่มีอยู่ไม่ให้คนอื่นแย่งชิงไป^{๗๘} ดังนั้น หน้าที่ของรัฐกรรมาชีพไม่ใช่เพียงแค่แสวงหาและรักษาอำนาจเผด็จการ แต่ยังต้องใช้อำนาจเผด็จการนั้นเข้าทำลายอำนาจระบบกลไกของรัฐเก่าด้วย รัฐกรรมาชีพจะต้องเป็นระบบรัฐเผด็จการ^{๗๙} เพราะจะต้องเผชิญกับปัญหามากมายและยาวนาน ด้วยสืบเนื่องจากสังคมเก่าได้คลอดสังคมใหม่ คือ สังคมนิยมออกมา^{๘๐} จึงเป็นเหตุให้สังคมใหม่ยังคงมีร่องรอยของสังคมเก่าอยู่ ดังนั้นถ้าไม่มีความเด็ดขาดรุนแรงหรือความชัดเจนในเป้าหมาย ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติ ก็อาจล้มเหลวหรือถูกกลืนย้อนกลับกลายเป็นสังคมแบบเก่าหรือเป็นชนชั้นนายทุนขุนนางเหมือนเดิม

รัฐกรรมาชีพเป็นรัฐตัวแทนของกลุ่มคนแรงงาน ซึ่งทำหน้าที่เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเป็นเผด็จการ ปัญหาที่ใช้อยู่ที่การใช้อำนาจเผด็จการ แต่อยู่ที่ว่าใครเป็นคนใช้อำนาจนั้นและใช้ไปเพื่อใครหรือเพื่ออะไรต่างหาก นอกจากนี้การบริหารของรัฐกรรมาชีพจะต้องปรับตัวให้ทันกับสภาพปัญหา เจื่อนไขหรือสิ่งแวดล้อมของแต่ละประเทศอยู่เสมอ โดยคาร์ล มาร์กซ์ยืนยันว่า หลักการหรือทฤษฎีการปฏิวัติเผด็จการที่จะประสบความสำเร็จ มิใช่เพียงการยึดติดตัวอักษรตำราหรือคัมภีร์แบบเกรตตรง เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นก็จะทำให้การต่อสู้หลุดลอยไปจากความเป็นจริงในปัจจุบัน...โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดทฤษฎีที่ไม่เกี่ยวข้องกับสภาพการณ์หรือเงื่อนไขที่เป็นอยู่ในขณะนั้น แนวคิดทฤษฎีนั้นย่อมไร้ประโยชน์และกลับจะเป็นโทษอันตรายเสียด้วยซ้ำ^{๘๑} ดังนั้น การปกครองด้วยรัฐเผด็จการจึงเป็นสิ่งจำเป็นตามสภาพปัญหาในช่วง

^{๗๓} Karl Marx and Frederick Engels, *Selected Works*, Vol.๑, p. ๕๒๘.

^{๗๔} Karl Marx, "Critique of the Gotha Program" in Allen W.Wood, ed., *Marx: Selections*, (New York:Macmillan Publishing Company, ๑๙๘๘), p.๑๙๖.

^{๗๕} George H. Sabine, *A History of Political Theory*, ๓ rd. edition (New York: Holt Rinehart and Winston, ๑๙๖๑), p. ๖๓๖.

^{๗๖} Karl Marx, "Critique of the Gotha Program" in Allen W.Wood, p.๑๙๖.

^{๗๗} กวี อิศริวรรณ ดร., ๒๐ *ความคิดทางการเมือง*, (กรุงเทพฯ :บริษัทสยามบรรณ จำกัด, ม.ป.ป.), หน้า ๓๕.

^{๗๘} ถาวร สุขกันยา, "องค์อธิปัตย์กับสังคมการเมือง", *เอกสารการสอนชุดวิชา ปรัชญาการเมือง หน่วยที่ ๖ - ๑๑*, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๒), หน้า ๒๖๒.

^{๗๙} Karl Marx, *Critique of the Gotha Programme*, *Selected Works*, p. ๕๖๕.

^{๘๐} พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, *ความคิดทางการเมืองสมัยใหม่*, หน้า ๘๙-๙๐.

^{๘๑} จดหมายถึงนักข่าวชาวรัสเซีย ชื่อ โดเลล่า นอยเวินฮุส ลงวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๘๘๑ ในหนังสือฉบับรวบรวมงานและเอกสารของมาร์กซ์และเอนเงิลส์: Marx-Engels, *Selected Correspondence*, (๑๙๓๕), p.๓๘๗. อ้างใน

ระยะขณะหนึ่งเท่านั้น เข้ากับหลักการที่ว่าแนวคิดทฤษฎีสังคมนิยมจำเป็นต้องถูกวิจารณ์ ปรับปรุงแก้ไขและเสริมต่อยอดให้สมบูรณ์ทันต่อยุคสมัยอยู่เสมอ^{๘๒}

๒.๓ องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ

พื้นฐานความคิดทางเศรษฐศาสตร์ของ คาร์ล มาร์กซ์ เกิดจากความคิดของนักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษ เช่น อัดัม สมิธ และ เดวิด ริคาร์โด ซึ่งเชื่อว่าประชากรกับความจำกัดของทรัพยากรเป็นแรงกดดันที่จะทำให้ค่าจ้างในระบบเศรษฐกิจเสถียรอยู่ในอัตราที่พอประทังชีวิต (ซึ่งกำหนดโดยเวลาที่มนุษย์ใช้ผลิตอาหาร หาทิอยู่เสื้อผ้า และสิ่งอื่นๆที่จำเป็นเพื่อประทังชีวิตของเขาและครอบครัวให้อยู่รอด) นักเศรษฐศาสตร์อังกฤษได้สร้างทฤษฎีมูลค่าของแรงงาน (Labour Theory of Value) ซึ่งกล่าวว่าค่าของสินค้ากำหนดโดยปริมาณแรงงานที่ใช้ในการผลิต คาร์ล มาร์กซ์ ใช้แนวคิดทั้งสองนี้ สร้างทฤษฎีทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โดยอธิบายว่าในระบบทุนนิยม สิ่งที่น่าทุนคำนึงคือกำไร และเนื่องจากทุนมี ๒ อย่างคือ ทุนที่เปลี่ยนแปลง คือ ค่าจ้าง และทุนคงที่ คือ เครื่องจักรและอาคาร ในการทำงานของนายทุน นายทุนพยายามเพิ่มทุนคงที่ หรือเครื่องจักรให้มากขึ้นเรื่อยๆ เพื่อป้องกันมิให้กำไรลดลง ในขณะที่เดียวกันก็จะพยายามรักษาอัตราค่าจ้างให้เพียงเพื่อประทังชีวิต คือ ทุนที่เปลี่ยนแปลงจะต่ำอยู่เสมอ

คาร์ล มาร์กซ์ อธิบายว่านายทุนได้เปรียบกว่ากรรมกร เพราะนายทุนเป็นเจ้าของเครื่องมือการผลิต ส่วนกรรมกรไม่มีอำนาจการต่อรองแม้แต่น้อย และต้องทำงานตามความต้องการของนายทุน แรงงานของกรรมกรมีค่าเพียงค่าจ้าง ในอัตราที่พอยังชีพในวันหนึ่งๆ แต่ความจริงแล้วสินค้าที่กรรมกรผลิตเมื่อรวมกับทุนคงที่ของนายทุนแล้ว มีค่ามากกว่าค่าแรงของกรรมกร ที่มีค่าเพียงช่วยให้มีชีวิตรอดไปวันๆ หรืออีกนัยหนึ่ง กรรมกรไม่จำเป็นต้องใช้เวลาทำงานนาน ตามความต้องการของนายทุน จึงจะได้ค่าจ้างตามนั้น แสดงว่าชั่วโมงทำงานที่เกินไป หรือที่เรียกว่า เวลาส่วนเกิน (surplus labour time) เป็นเวลาของกรรมกรที่ถูกนายทุนโกงค่าแรงที่เกิดจากเวลาส่วนเกินที่กรรมกรน่าจะได้อีกเรียกว่า มูลค่าส่วนเกิน (surplus Value)

คาร์ล มาร์กซ์ มีความเห็นว่าเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม มีการแข่งขันกันสูงขึ้น การลดค่าใช้จ่ายในการผลิตสินค้าเพื่อต้นทุนที่ต่ำและขายสินค้าได้ นายทุนก็ต้องลงทุนในการซื้อเครื่องจักรที่ดีและทันสมัย จากนั้นก็จะพยายามจ่ายค่าจ้างในอัตราที่ต่ำ เพื่อให้ได้กำไรที่สูงขึ้น แต่ในขณะที่ระบบทุนนิยมต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ต่างๆ เช่น การแข่งขันอย่างเสรีในระบบทุนนิยม ทำให้นายทุนย่อยสลายตัวไป เหลือแต่นายทุนใหญ่และเครื่องจักรดีๆ ในระบบเศรษฐกิจมีการผลิตมากขึ้น ขนชั้นกรรมมาชีพถูกเอารัดเอาเปรียบมากขึ้น แม้อัตราค่าจ้างจะปรับไปตามค่าครองชีพก็ตาม แต่การผลิตก้าวหน้าไปกว่าอัตราจ้าง ทำให้กรรมกรมีมาตรฐานการครองชีพที่ต่ำและถูกเอารัดเอาเปรียบเช่นเดิม

สังคมทุนนิยม นอกจากจะเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยการกดขี่ทางชนชั้นแล้ว ยังเป็นสังคมที่ลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ ความเห็นของมาร์กซ์ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากทุนนิยมเป็นสังคมนิยม โดย

R.N.Carew Hunt, *The Theory and Practice of Communism*, ฉันทิมา อ่องสุรักษ์ (แปล), *วิเคราะห์ลัทธิคอมมิวนิสต์*, หน้า ๒๑๖.

^{๘๒} Leszek Kolakowski, *Marxism and Beyond*, (Pall Mall Press, London, ๑๙๖๙), pp. ๑๘๐-๑๘๑.

หลักการที่ว่า การต่อสู้ระหว่างชนชั้นจะนำไปสู่ระบบเผด็จการของชนชั้นกรรมาชีพ และในระยะยาวจะเป็นสังคมที่ปราศจากชนชั้น โดยมาร์กซ์ทำนายว่าสังคมนิยมจะทำลายตนเองและสุดท้ายสังคมจะพัฒนาเป็นสังคมคอมมิวนิสต์ที่สมาชิกทุกคนเสมอภาคและมีเสรีอย่างเท่าเทียมกัน^{๘๓} โดยชนชั้นกรรมาชีพ ที่ทุนนิยมสร้างขึ้นเองให้มีลักษณะพิเศษที่สามารถสร้างจิตสำนึกทางการเมือง และลุกลั้มล้างระบบเอง และสร้างการปกครองตนเองขึ้นมาใหม่

ดังนั้น รูปแบบเศรษฐกิจ เป้าหมายการผลิต รัฐจะเป็นผู้กำหนดระบบและเป้าหมายของการผลิต เพื่อตอบสนองความต้องการของคนทั้งสังคม มิใช่การผลิตเพื่อกักตุนหรือเพื่อเก็งกำไรที่ทำให้เกิดภาวะความขาดแคลนหรือล้นเกินในระบบตลาด รัฐจะเน้นให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว และผลประโยชน์ส่วนตัวจะต้องเกิดจากการแจกจ่ายแบ่งปันในส่วนที่เหลือจากส่วนรวม โดยผู้ใช้แรงงานจะได้รับผลตอบแทนตามคุณภาพผลงานตามปริมาณความสามารถของการใช้แรงงานในการผลิต รัฐกรรมาชีพในระยะเบื้องต้น จะยังคงประยุกต์ใช้ระบบการผลิตบางส่วนเหมือนชนชั้นนายทุน แต่จะต้องค่อย ๆ เปลี่ยนไปเป็นการผลิตเพื่อตอบสนองความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตและกรรมสิทธิ์ทั้งหมด ในสังคมก็จะถูกเปลี่ยนถ่ายไปเป็นของส่วนกลางหรือส่วนรวม แรงงานในระบบการผลิตจะไม่ถูกขายเป็นสินค้าเพื่อการขูดรีดในทางตรงกันข้ามกรรมกรแรงงานจะใช้แรงงานของตนในฐานะความเป็นเจ้าของในแรงงาน เพื่อผลิตผลประโยชน์แก่ตนและส่วนรวม

ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนในการผลิต จะค่อย ๆ พัฒนาไปสู่ความสัมพันธ์ที่ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มิใช่เป็นความสัมพันธ์ของผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง รัฐกรรมาชีพจะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาพลังการผลิตไปสู่ระดับที่สูงที่สุด ไม่ติดขัดในปัญหาสิทธิหรือกำไรมากหรือน้อย เพราะมิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาผลกำไร หากแต่เพื่อให้สังคมหรือผู้ใช้แรงงานได้ประโยชน์และได้ใช้เวลาทำการผลิตให้น้อยลง แต่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นต้น^{๘๔}

ทั้งหมดนี้ ระบบรัฐกรรมาชีพหรือสังคมนิยมล้วนมีความต้องการที่จะทำให้สังคมมนุษย์ทุกคนต่างช่วยเหลือกันซึ่งกันและกัน ต่างมีส่วนร่วมในกิจการของชุมชนทำให้สังคมปราศจากการขูดรีด ปราศจากชนชั้น ปราศจากการกดขี่ขูดรีด และการเอารัดเอาเปรียบ และเป้าหมายสุดท้าย คือ การคาดหวังให้เป็นสังคมที่มีแต่การบริหารไม่มีรัฐปกครองครอบงำ จุดมุ่งหมายของสังคมทัศนะของคาร์ล มาร์กซ์ และเฟรเดอริก เองเงิลส์ (๒๕๓๗) นั้นเผยแสดงให้เห็นเป็นภาพรวมว่า

๑. เลิกกรรมสิทธิ์ที่ดิน เอาค่าเช่าที่ดินไปใช้เป็นรายจ่ายของรัฐ
๒. เรียกเก็บภาษีเงินได้ในอัตราก้าวหน้า ที่เพิ่มตามจำนวนรายได้
๓. ยกเลิกสิทธิในการสืบทอด

^{๘๓} เสถียร หอมขจร, สุขุม นวลสกุล, ฐจิรา เต๋อขางกูร, ยวงรัตน์ วิเดิล, ทฤษฎีการเมืองและจริยธรรม ๒ (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พิมพ์ครั้งที่ ๕, ๒๕๔๐) หน้า ๑๗๗.

^{๘๔} อรทัย ปิ่นเกตุมณี, **ความคิดทฤษฎี: ระบอบสังคมนิยม**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.firelamtung.com/modules.php?op=modload&name=Newsad&order=๐&thold=๐> [๒๐ มกราคม ๒๕๕๗]

๔. ทรัพย์สินของพวคนายทุนที่หลบหนีไปต่างประเทศและพวกกบฏทั้งปวง
๕. รวมศูนย์สินเชื่อไว้ในมือของรัฐ โดยผ่านธนาคารแห่งชาติ ซึ่งเป็นผู้กุมทุนของรัฐและมีสิทธิผูกขาดแต่เพียงผู้เดียว
๖. รวมศูนย์กิจการคมนาคมขนส่งทั้งหมดไว้ในมือของรัฐ
๗. เพิ่มโรงงานและเครื่องมือการผลิตที่เป็นของรัฐ บุกเบิกที่รกร้างและปรับปรุงเนื้อดินตามโครงการทั่วไป
๘. ดำเนินระบอบใช้แรงงานตามหน้าที่โดยทั่วหน้า ทุกคนต้องมียานพาหนะ ขยายอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเกษตรกรรม
๙. ประสานเกษตรกรรมกับอุตสาหกรรมเข้าด้วยกัน ทำให้ความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทหมดไปทีละขั้นโดยวิธีกระจายผลเมืองให้เท่า ๆ กันยิ่งขึ้นในทั่วประเทศ
๑๐. ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาในโรงเรียนสาธารณะ โดยไม่เสียค่าเล่าเรียน ให้เด็กได้เรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ฯลฯ และ ยกเลิกการใช้เด็กทำงานตามโรงงานในรูปแบบที่เป็นอยู่ปัจจุบัน

ข้อความเหล่านี้เป็นแนวคิดที่ทำให้เห็นภาพมากที่สุดว่าสังคมแบบองค์รวม ตลอดจนประเทศนั้นควรมีลักษณะอย่างไร ซึ่งแต่ละประเทศก็สามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทของประเทศนั้นๆ ได้ ตามทรรศนะของ คาร์ล มาร์กซ ซึ่งแนวคิดเหล่านี้มีอิทธิพลมาจากความต้องการประการหนึ่งของชาวพรรคคอมมิวนิสต์คือ ต้องการทำลายกรรมสิทธิ์ของชนชั้นนายทุน เพราะพวกเขาเห็นว่า การถือครองกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลนั้นเป็นที่มาของการกดขี่ขูดรีดมนุษย์ลงให้กลายเป็นทาสและสินค้า สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการแบ่งแยกทางชนชั้นนั้นทำให้สังคมมนุษย์ไม่มีความเท่าเทียม ฉะนั้นแล้วจุดมุ่งหมายที่สังคมควรมุ่งถึงนั้นคือความเท่าเทียมกันและเป็นธรรมของคนในสังคม

คาร์ล มาร์กซ ได้เสนอความคิดในเรื่องค่าจ้าง ราคาและกำไรเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคมและถือว่าเป็นข้อยุติว่า

๑. การเพิ่มค่าจ้างทั่วไปจะทำให้ผลกำไรทั่วไปลดลง แต่กล่าวโดยกว้างๆ ว่าไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อราคาสินค้าเลย
๒. แนวโน้มทั่วไปของนายทุนไม่ใช่การเพิ่ม แต่เป็นการลดค่าจ้างเฉลี่ยให้ต่ำลง
๓. สภาพแรงงานเป็นศูนย์กลางแห่งการต่อต้านการช่วงชิงแรงงาน สภาพบางครั้งใช้อำนาจอย่างไม่ถูกต้อง แต่โดยทั่วไปแล้ว สภาพแรงงานหลงใหลปรับปรุงมือกับผล ของระบบปัจจุบัน (ระบบทุนนิยม) แต่อย่างเดียวนั่นที่จะพยายามล้มระบบนั้น (ต้นเหตุ) พร้อมๆ กัน โดยรวมพลังปลดแอกชนชั้นกรรมาชีพ นั่นคือ การทำลายระบบค่าจ้างอย่างสิ้นซาก

ฉะนั้นในสังคมที่ยุติธรรมนั้น ผู้ที่ผลิตจะต้องได้รับส่วนแบ่งอย่างเต็มที่^{๘๕} ความยุติธรรมตามความหมายของ คาร์ล มาร์กซ นั่นคือความเท่าเทียมกันทางรายได้หรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เมื่อสังคมมีความเท่าเทียมกันทางรายได้อย่างเป็นธรรมสังคมจึงเป็นสังคมที่ยุติธรรม^{๘๖} ได้กล่าวถึงความยุติธรรมไว้ใน การวิเคราะห์ความคิดเรื่องความยุติธรรม ในอุดมรัฐของเพลโต ว่า “ความยุติธรรม” ตามหลักการของระบบสังคมนิยมแบบ มาร์ก ซิสต์ มุ่งวิเคราะห์ความยุติธรรมทางสังคมที่เป็นผลจากระบบเศรษฐกิจ ระบบทุนนิยมเกิดจากความไม่เท่าเทียมกัน ในแง่ผลประโยชน์รายได้ อันเกิดจากการแบ่งแรงงาน รายได้ของกรรมากรกับนายทุนไม่สัมพันธ์กัน มี

^{๘๕} สมพงษ์ เกษมสิน และจรรยา สุภาพ, ๒๕๒๐, น. ๒๒๗

^{๘๖} พรทิพา บรรทมสินธุ์ วิเคราะห์ความคิดเรื่องความยุติธรรมในอุดมรัฐของเพลโต. ๒๕๒๓, น. ๑๘

ความไม่ยุติธรรม แ่การกระจายอัตราส่วนแรงงานด้วยเหตุนี้ระบบ มาร์ก ซิสต์ จึงเน้นความยุติธรรมที่ความเท่าเทียมกันในแง่เศรษฐกิจ ให้ทุกคนมีรายได้เท่าเทียมกัน แต่เนื่องจากระบบ มาร์กซิสต์ ไม่เห็นด้วยกับการมีทรัพย์สินส่วนตัว (Private Property) จึงตัดปัญหาเรื่องรายได้ออกไป โดย คาร์ล มาร์กซ์ มีทรรศนะว่า

“ระบบทรัพย์สินส่วนตัวเป็นพื้นฐานของระบบทุนนิยม ทรัพย์สินส่วนตัวนำไปสู่ความชั่วร้าย ความเห็นแก่ตัว (Egoism) นำไปสู่การไฝหาผลประโยชน์เฉพาะตน” คาร์ล มาร์กซ์ พยายามสร้างสังคมให้มีระบบเศรษฐกิจที่จะให้ความเท่าเทียมแก่บุคคลในสังคมให้มากที่สุด แทนที่จะตอบแทนแรงงานด้วยอัตราค่าจ้าง จะเปลี่ยนมาตอบแทนตามความต้องการ (Need) ขึ้นพื้นฐานในแง่ปัจจัย ๔ แทน เขาพยายามลดช่องว่างระหว่างชนชั้นที่เกิดจากการแบ่งแรงงาน การมีทรัพย์สินส่วนตัว สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคกันในแง่ต่างๆ ในสังคม จึงเสนอหลักการล้มเลิก สังคมแบบนี้สร้างสังคมใหม่ที่ปราศจากการแบ่งแยกชนชั้น อำนาจทรัพย์สินสมบัติ ทุกคนเสมอภาคกัน รูปแบบของสังคมที่ให้ความเสมอภาคแก่บุคคลจะสร้างให้เกิด “ความยุติธรรม” ขึ้นในแง่ของความเท่าเทียมกันของสังคมที่ปราศจากชนชั้น คาร์ล มาร์กซ์ เชื่อว่าความยุติธรรมทางสังคมเกิดจากความเท่าเทียมกันของบุคคลในสังคม ปราศจากการแบ่งชนชั้น^{๘๗}

จะเห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายที่สังคมควรมุ่งถึงตามทัศนะของ คาร์ล มาร์กซ์ นั่นคือการที่มนุษย์อยู่ร่วมกันโดยไม่แบ่งแยก มีความเท่าเทียมกัน ซึ่งหลักการแห่งความเท่าเทียมกันนี้จะอาศัยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องตัดสินว่าคนในสังคมจะได้รับผลตอบแทนตามความจำเป็นของชีวิต วิธีคิดเช่นนี้จะช่วยสร้าง “ระบบที่ใครไม่สามารถล่วงล้ำเข้าไปในสิทธิของผู้อื่น ไม่กอบโกยอะไรของใคร นี่เป็นไปตามธรรมชาติ เป็นไปโดยอัตโนมัติ” นอกจากนี้ปัจจัยการผลิต การแบ่งสรรปันส่วน การแลกเปลี่ยนหมุนเวียนทุกชนิดนั้นตกเป็นของส่วนรวมหรือของประชาคม หลักการแห่งความเท่าเทียมกันนี้จะนำไปสู่สังคมที่เป็นธรรมความยุติธรรมจึงจะก่อเกิดได้ในสังคมอย่างแท้จริง เมื่อนั้นมนุษย์จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขโดยไม่ถูกกดขี่เพื่อชู้ตริอย่างที่ผ่านมา และคติการแสวงหากำไรสูงสุดก็ยากที่จะเกิดขึ้น สอดคล้องกับคำกล่าวของท่านพุทธทาส ที่ว่า “สังคมนิยมแบบนี้ย่อมจะไม่สร้างนายทุนและทั้งจะไม่สร้างชนชั้นกรรมาชีพนายทุนหรือชนชั้นกรรมาชีพคู่ปักษ์คู่นี้เกิดขึ้นมาจากระบบอื่น คือความไม่เป็นสังคมนิยมนั่นเอง คำว่านายทุนก็เป็นคนกอบโกย... สังคมนิยมที่แท้จริงหรือเป็นธรรมนั้นย่อมไม่สร้างคนสองจำพวกนี้ จะสร้างแต่ระบบที่ประกอบไปด้วยธรรมที่ถูกต้องเช่นระบบที่ไม่มีโอกาสแห่งการกอบโกย เมื่อไม่มีการกอบโกยก็ไม่มีทั้งนายทุนและชนกรรมาชีพ”^{๘๘}

๒.๔ กฎหมาย ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เนื่องจากคาร์ล มาร์กซ์ ได้มองประวัติศาสตร์สังคมภายใต้ระบบชนชั้น ที่เป็นผู้ยึดครอบครองปัจจัยการผลิตพยายามอยู่เสมอที่จะรักษาอำนาจและผลประโยชน์ของตนไว้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ทุกรูปแบบทั้งในด้านกฎหมาย ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม พร้อมทั้งเป็นผู้มีอิทธิพลสำคัญในการควบคุมความคิดของมวลชน โดยผ่านระบบการศึกษาและการกล่อมเกล่าถ่ายทอดแนวคิดผ่านคำสอนทางศาสนาหรือทางปรัชญาจิตนิยม^{๘๙} ดังนั้น กฎหมาย ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรมจึงถูกนำมาเป็นเครื่องมือรับใช้เพื่อการ

^{๘๗} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๘๘} อ้างถึงใน ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ ม., ๒๕๓๑, น. ๒๖๘

^{๘๙} Karl Marx and Frederick Engels, *The German Ideology* (๑๘๔๕- ๔๖), reprinted in Karl Marx and Frederick Engels, *The German Ideology*, Part One, edited and with Introduction by C.J. Arthur, (London : Lawrence and Wishart, ๑๙๗๐), pp. ๖๔-๖๕, Karl Marx, *A Contribution to the Critique of Hegel's*

ครอบงำชนชั้นล่างมิให้ลุกขึ้นมาต่อสู้ ดังคำที่กล่าวว่าชนชั้นใดเขียนประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ก็จะเป็นไปเพื่อรับใช้ชนชั้นนั้น จากเหตุผลที่กล่าวมาเราจึงไม่แปลกใจว่าทำไมรัฐจึงคอยดูแลปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของนายทุน คอยออกกฎหมายและนโยบายส่งเสริมธุรกิจชนชั้นนายทุน^{๙๐} การครอบงำดุคกลืนทางชนชั้นที่แนบเนียนและใกล้ชิดตัวเรามากที่สุด คือ การครอบงำทางวิถีชีวิตผ่านความเชื่อ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นต้น

ดังนั้น ภายใต้การครอบงำของระบบโครงสร้างชนชั้นสิ่งที่เราดำเนินอยู่ ได้เห็นหรือได้ยินรับรู้หรือเชื่อมั่นซาบซึ้งอะไรก็ตาม โดยที่จริงแล้วมันคือ หน้ากากฉากละครที่เราเป็นตัวแทนในการแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชนชั้นที่ครอบงำเราโดยที่เราไม่รู้ตัว คาร์ล มาร์กซ์ ได้พบว่ารัฐ ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม เป็นต้น เป็นสิ่งที่กลุ่มชนชั้นผู้นำได้เป็นผู้สร้างขึ้น มันไม่ใช่สิ่งอัศจรรย์น่าซาบซึ้งที่หล่นมาจากฟ้าหรือใครบันดาล เพราะมนุษย์เป็นผู้มาปรากฏขึ้นก่อนและสร้างสิ่งเหล่านี้ขึ้นทีหลัง และลึกยิ่งไปกว่านั้น คาร์ล มาร์กซ์ เชื่อว่า อำนาจแห่งวัตถุหรือระบบการผลิตเป็นพลังของการเปลี่ยนแปลง ที่ชี้นำความคิดของมนุษย์ได้ กล่าวคือ มนุษย์ใช้ระบบรูปแบบการผลิตชนิดใด ระบบรูปแบบการผลิตชนิดนั้นก็จะเป็นต้นเหตุก่อให้เกิดระบบโครงสร้างทางการเมืองและสังคม^{๙๑} วัตถุเป็นสิ่งที่มียุทธูปถัมภ์มากต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ แม้ความคิดเองก็เป็นผลที่เกิดจากวัตถุคือสมองของมนุษย์ ซึ่งเป็นวัตถุที่ได้วิวัฒนาการถึงขั้นสูงสุดแล้ว^{๙๒} ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ไม่ได้เป็นตัวกำหนดความเป็นอยู่ของมนุษย์ แต่สภาพวัตถุสิ่งแวดล้อมต่างหากที่กำหนดความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ ฉะนั้น การต่อต้านการครอบงำจากภาษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมที่อยู่ภายใต้กลุ่มชนชั้นอำนาจจึงไม่ใช่สิ่งที่จะกระทำมิได้หรือน่าเสียดายแต่อย่างใด เพราะมันมิใช่ภาษา ศาสนา ศิลปะ หรือวัฒนธรรมที่แท้จริง

จุดแข็งของระบบแนวคิดสังคมนิยม คือ การไม่ยอมรับศาสนาแห่งพระเจ้าและ จงเกลียดจงชังความเชื่อที่ไร้เหตุผล ที่ทำให้มนุษย์ยอมละทิ้งสติปัญญาความสามารถของตน คาร์ล มาร์กซ์ได้กล่าวจุดอ่อนของศาสนาไว้ว่า เมื่อมนุษย์สืโรบายินยอมมอบชีวิตให้แก่ พระเจ้ามากยิ่งขึ้นยวดยิ่งใด มนุษย์ก็ยังสูญเสียความเป็นมนุษย์มากเท่านั้น^{๙๓} สิ่งใดก็ตามที่เป็นความจริงสิ่งนั้นจะต้องมีเหตุผลรองรับและต้องทนทานต่อการพิสูจน์ตรวจสอบ กฎใดอาเล็กติคจะปฏิเสธหลักคำสอนทางศาสนาที่แสดงถึงความเป็นธรรมอมตะ การคงที่ นิรันดร์ การไม่เปลี่ยนแปลง และจะปฏิเสธคำสอนทุกชนิดที่ไม่เกี่ยวพันกับมนุษย์และสังคม ดังนั้นทฤษฎีปรัชญาหรือคำสอนจะต้องมีใช่เป็นเพียงแค่ความรู้ แต่ว่าความรู้นั้นจะต้องผูกพันกับการปฏิบัติอย่างแยกไม่ออก หน้าที่ทฤษฎีปรัชญาหรือความเชื่อทั้งหลายจะต้องสามารถนำมาปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลงพัฒนาโลก เพื่อการสร้างประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง^{๙๔} ในอดีตระบบชนชั้นได้อาศัยคำสอนทางศาสนาเป็นเครื่องมือเพื่อการครอบงำ

Philosophy of Right (๑๘๔๔) ; Shlomo Avineri, *The Social and Political Thought of Karl Mark*, (Cambridge : Cambridge University Press, ๑๙๗๐), pp.๑๓-๑๗.

^{๙๐} ใจ อึ๊งภากรณ์ และคณะ, *การเมืองไทยในทัศนะลัทธิมาร์กซ์*, หน้า ๓๓.

^{๙๑} พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, *ความคิดทางการเมืองสมัยใหม่*, (กรุงเทพฯ : พาสีโก, ๒๕๒๓). หน้า ๒๖.

^{๙๒} Karl Marx, *The Capital*, Volume I, Eng: trans by Samuel Moore and Edward Aveling, (Moscow Progress Publisher, ๑๙๗๔), pp. ๑๓-๑๔.

^{๙๓} Karl Marx, *The Economic & Philosophic Manuscripts of ๑๘๔๔*, p.๑๐๘.

^{๙๔} Hook, Sidney, *Towards an Understanding with Karl Marx (๑๙๓๖) From Hegel to Marx*, (๑๙๓๖). pp.๓๗-๓๘.

ความคิด และเพื่อการแสวงหาผลประโยชน์ ดังนั้น คำสอนทางศาสนาแม้จะเป็นการค้นพบสัจจะหรือเปิดเผย แสดงความจริงทางธรรมชาติและสังคม แต่ความจริงของคำสอนเหล่านั้นก็มีอาจทำหน้าที่ได้โดยสมบูรณ์ เพราะคำสอนที่เป็นจริงนั้นตกอยู่ภายใต้การชี้นำของชนชั้นผู้มั่งคั่ง กล่าวคือ คำสอนใดที่ขัดแย้งกับกลุ่มชนชั้นมั่งคั่งก็จะไม่ได้รับความสำคัญหรืออาจถูกบิดเบือนตีความเสียใหม่ ส่วนคำสอนใดที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของกลุ่มชนชั้นของตนก็จะถูกส่งเสริมกล่าวซ้ำและจดจำไว้เป็นสัจจะ

ดังนั้น ศาสนาในมุมมองของคาร์ล มาร์กซ์หรือนักสังคมนิยมทั้งหลาย ต่างเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า ภายใต้อิทธิพลอำนาจของระบบชนชั้นที่ยังดำรงครอบงำอยู่ ศาสนาเป็นเพียงแค่เครื่องมือหรือเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างชนชั้นที่นำมาใช้ครอบงำชนชั้นล่าง เพื่อรองรับความชอบธรรมและทำให้ง่ายต่อการปกครอง ระบบชนชั้นได้นำวิธีการแบ่งปันผลผลิตไปผูกไว้กับระบบศีลธรรม ทำให้คนเข้าใจผิดว่าการได้มาซึ่งผลผลิตเพราะความเมตตากรุณาของเจ้านายหรือพลังอำนาจที่อยู่เหนือมนุษย์ หรือไม่ก็เฝ้ารอคอยความหวังจากอาณาจักรสุชาติในอนาคตชาติหน้า ดังนั้น บุญบาปดีชั่วที่ถูกนำเสนอแสดงภายใต้อำนาจอิทธิพลของชนชั้นปกครอง จึงไม่ได้เป็นบุญบาปดีชั่วตามนัยยะแห่งสัจจะที่แท้จริงเป็นเพียงศีลธรรมแห่งชนชั้นหรือเป็นวาทะกรรมของภพมายาปิดบังดวงตาหรือ สติปัญญาของชนชั้นต่ำมิให้มองเห็นธาตุแท้ของชนชั้นปกครอง คาร์ล มาร์กซ์จึงมองศาสนาว่าเป็นเพียงสิ่งเสพติดเครื่องมอมเมาดูจยาฝืนเท่านั้น^{๙๕} เพราะทำให้ชนชั้นต่ำไม่หวังพึ่ง สติปัญญาความสามารถของตน เนื่องด้วยคำสอนนั้นถูกตีกรอบหรือผ่านการอนุมัติเห็นชอบจากชนชั้นปกครองแล้ว เราจึงไม่พบว่าคำสอนใดที่จะโต้แย้ง คัดค้านหรือประณามชนชั้นปกครองเลย^{๙๖}

คาร์ล มาร์กซ์ จึงไม่ใช่เมตตาหรือสันติตามคำสอนทางศาสนา เพราะศาสนาถูกนำมาเป็นโล่ป้องกันกลุ่มชนชั้น แต่การปฏิวัติอย่างรุนแรงเด็ดขาดของมวลชนกรรมาชีพขนาดใหญ่ที่มีการจัดการที่ดีต่างหากจะนำมาซึ่งความถูกต้องยุติธรรม และทำให้ชนชั้นนายทุนกระฎุมพีล่มสลายเร็วยิ่งขึ้น ดังนั้น การร่วมมือกันต่อต้านจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการปลดปล่อยชนชั้นกรรมาชีพให้เป็นอิสระ^{๙๗} ต้องใช้การปฏิวัติชนชั้นเป็นทางออกเพียงทางเดียว ถ้าไม่พังทลายชนชั้นทางการเมืองทั้งชั้น ก็ไม่สามารถจะโง่หัวและยึดถือนิ่งได้^{๙๘} ถ้าไม่มีการต่อสู้ให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองก็ไม่มีทางเป็นไปได้ที่จะเปลี่ยนแปลงโยกย้ายปัจจัยการผลิตให้กลายเป็นของส่วนรวม^{๙๙}

^{๙๕} สุพจน์ ด้านตระกูล, พุทธศาสนากับคอมมิวนิสต์, (กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๙.

^{๙๖} R.N.Carew Hunt, *The Theory and Practice of Communism*, ฉันทิมา อ่องสุริรักษ์ (แปล), *วิเคราะห์ลัทธิคอมมิวนิสต์*, หน้า ๑๖๐-๑๖๕.

^{๙๗} Karl Marx and Frederick Engels, *Selected Works, Volume One*, pp. ๙๘-๑๓๗. ดูต้นฉบับเพิ่มเติมจาก <http://www.marxists.org/archive/marx/works/download/manifest.doc> ส่วนฉบับแปล “คำประกาศแห่งความเสมอภาค” จาก <http://www.baanjomyut.com/library/communist/page๐๒.html> [๒๐ มกราคม ๕๖]

^{๙๘} คาร์ล มาร์กซ์, เฟรเดอริก เองเงิลส์, *แถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์*, หน้า ๘๒.

^{๙๙} สุวินัย ภรณวลัย, *ประวัติศาสตร์ขบวนการความคิดสังคมนิยมโดยสังเขป*, หน้า ๕๒.

ดังนั้น ศีลธรรมศาสนาจึงใช้ไม่ได้กับระบบชนชั้นการเมืองที่ไร้ความยุติธรรม เมื่อสังคมปราศจากอิทธิพลการครอบงำทางชนชั้น เมื่อนั้นเราจึงจะพบคำสอนทางศาสนาที่เป็นสัจจะที่แท้จริง ดังที่เอ็งเกลส์และเลนินได้กล่าวไว้ว่า “ศาสนาในทัศนะลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นมีอยู่จริงแน่นอน เพียงแต่ศาสนาที่แท้จริงนั้นจะต้องอยู่เหนือชนชั้นวรรณะ หลักศีลธรรมของเรา คือ อะไรก็ได้ที่ช่วยทำลายหรือกำจัดสังคมที่รีดนาทาเร้นกดขี่ขูดรีดเอารัดเอาเปรียบแบบเก่า และพร้อมช่วยปกป้องยกย่องเชิดชูผู้ขยันอาบเหงื่อต่างน้ำ ทำหน้าที่ต่อสู้รับใช้เพื่อผลประโยชน์ของชนชั้นต่ำเป็นที่ตั้ง”^{๑๐๐} ช่วยปลดปล่อยโซ่ตรวนที่พันธนาการผูกมัดเพื่อนมนุษย์พร้อมยืนหยัดต่อต้านความไม่ยุติธรรมและกล้านำสังคมให้ถูกต้องตามธรรมที่แท้จริง...มีเมตตากรุณาไม่นิ่งเฉยดูตายต่อความทุกข์ยาก การถูกกดขี่ อดอยากและสิ้นหวังที่เกิดแก่เพื่อนมนุษย์”^{๑๐๑}

อุดมคติทางสังคมของ คาร์ล มาร์กซ์ มีความคาดหวัง ทำให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันโดยไม่แบ่งแยกทางชนชั้น เพราะเมื่อเส้นแบ่งทางชนชั้นสลายไป การกดขี่เอารัดเอาเปรียบมนุษย์ด้วยกันโดยการลดทอนคุณค่าของมนุษย์เป็นเพียงสินค้าและเป็นทาสเครื่องจักรของมนุษย์ก็จะสูญสลายไปด้วยกัน และเมื่อการกดขี่ไม่อาจเกิดขึ้นได้ การขูดรีดขูดแรงงาน ค่าจ้าง ความแปลกหน้าในการผลิต ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ที่ด้อยคุณภาพและการหมุนเวียนแรงงานให้เข้ามาเป็นทาสอยู่อย่างต่อเนื่องก็จะไม่เกิดขึ้นเช่นเดียวกัน สิ่งเหล่านี้คือความคาดหวังทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยวิธีการสันติวิธีและการใช้ความรุนแรง สันติวิธีนั้นคือการรอคอยให้ระบบทุนนิยมล่มสลายด้วยตัวมันเอง ส่วนการใช้ความรุนแรงนั้นจะเกิดหลังจากการที่อัตราผลกำไรในการผลิตลดลงและจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบวิธีการของการผลิตในระบบทุนนิยม เมื่อการพัฒนาขยายตัวมากขึ้นจนถึงตลาดโลกขณะเดียวกันก็เป็นการเพิ่มความรู้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจและเกิดการรวมศูนย์ทางการผลิตการเงินและการคลัง ซึ่งการรวมศูนย์นี้เองในทัศนะของคาร์ล มาร์กซ์ ชนชั้นกรรมาชีพไม่ควรนั่งอย่างเฉยปอดเพื่อรอคอยการมาถึงของการล่มสลายของระบบทุนนิยม แต่หากต้องเตรียมพร้อมที่จะลุกขึ้นเพื่อปฏิวัติระบบทุนนิยมลงด้วยการยึดกรรมสิทธิ์ของชนชั้นนายทุน จากนั้นปัจจัยการผลิตการแบ่งสรรปันส่วนและการแลกเปลี่ยนหมุนเวียนทุกชนิดจะกลายเป็นของส่วนรวมหรือประชาคม เมื่อทั้งปัจจัยการผลิต การแลกเปลี่ยนหมุนเวียนเป็นของส่วนรวมแล้ว การแบ่งสรรปันส่วนอย่างเป็นธรรมก็จะเกิดขึ้นภายใต้ความจำเป็นของส่วนรวมตามกำลังความสามารถของส่วนรวม ฉะนั้นเมื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่าเทียมกันสำหรับทุกคน และหลักการแห่งความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจนี้จะนำไปสู่ความเป็นธรรม และเมื่อสังคมทั้งสังคมอยู่ภายใต้ความเป็นธรรม สังคมนั้นจึงได้ชื่อว่าเป็นสังคมที่ยุติธรรมโดยแท้จริง มนุษย์ที่อยู่ในชนชั้นกรรมาชีพต้องเตรียมตัวเพื่อการปฏิวัติในอนาคตซึ่งมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่การสลายการแบ่งแยกทางชนชั้นลง ลิทธิสังคมนิยมจะทำให้ชนชั้นล่มสลายลงและหลังจากนี้รัฐก็จะสูญสิ้นไปด้วย ดังนั้นมนุษย์ที่คงอยู่ในสังคมจะต้องเป็นมนุษย์ที่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างเสรี มีหน้าที่ต้องรับใช้ผลประโยชน์ และความเห็นแก่ตัวขณะดำรงชีวิต ภายในประชาสังคม ดังนั้นโลกใหม่หรือสังคมคอมมิวนิสต์ของคาร์ล มาร์ก จะต้องประกอบไปด้วย

^{๑๐๐} R.N.Carew Hunt, *The Theory and Practice of Communism*, ฉันทิมา อ่องสุรักษ์ (แปล), *วิเคราะห์ลัทธิคอมมิวนิสต์*, หน้า ๑๖๒-๑๖๕.

^{๑๐๑} ชาญ กรัสนัยบุระ, *ประวัติวิวัฒนาการความคิดสังคมนิยม*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, ๒๕๔๕), หน้า ๔๘-๕๐.

๑. เป็นสังคมที่ปราศจากชนชั้น มีความเสมอภาคในทุกหมู่ชน เป็นสังคมที่ปราศจากรัฐ^{๑๐๒} การไม่มีทรัพย์สินเอกชน และการสูญสิ้นไปของการพะวงในการครอบครองและสะสมสินค้าอุปโภคบริโภค ซึ่งเป็นแบบฉบับของสังคมนายทุนและฉวยโอกาส สินค้าอุปโภคบริโภคจะมีความสำคัญก็แต่ในแง่ของการนำไปใช้เท่านั้น แต่การครอบครองจะไม่มีคุณค่าอะไรเลย

๒. เป็นสังคมอุตสาหกรรมอย่างเต็มที่ ที่ใช้แรงงานคนแทนระบบอัตโนมัติ ภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์ สังคมมีการจัดสรรสินค้าอุปโภคบริโภคที่ผลิตขึ้นอย่างเหมาะสม และไม่พะวงต่อค่าส่วนเกินนั้น การผลิตจะไม่ต้องไปยุ่งยากกับปัญหาอย่างเช่น การผลิตเกิน การบริโภคต่ำ การไร้งาน และเศรษฐกิจตกต่ำ ในขณะที่สังคมใหม่จะยังคงคิดค้นปรับปรุงเทคนิคของการผลิตต่อไป และเมื่อเป็นเช่นนั้น คนเราสามารถทำงานน้อยชั่วโมงลง และใช้เวลาไปในทางเพิ่มพูนวัฒนธรรมแทน เมื่อเป็นเช่นนั้นชีวิตที่เป็นอารยะแท้ๆ ก็จะเป็นกลายเป็นความจริงขึ้นมา สุดท้ายสังคมใหม่จะขึ้นอยู่กับหลักของการร่วมมือ ไม่ใช่แข่งดีกัน ประชาชนที่แท้จริงจะได้ก่อตั้งขึ้นซึ่งเสรีภาพสามารถเป็นไปได้

๓. เป็นสังคมที่ไร้ระบบการปกครอง เมื่อระบบทุนนิยมถูกทำลายไปหมดสิ้นชนชั้นกรมาชีพจะปกครองสังคมในระยะหนึ่ง และในระยะนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้น คือรัฐจะค่อยๆ สลายตัวไป รวมทั้งกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สร้างขึ้นโดยชนชั้นการปกครอง นอกเหนือจาก กองทัพ ตำรวจ ระบบราชการอื่นๆ เมื่อรัฐสลายตัวไป สังคมก็จะถูกดูแลโดยสมาคมผู้ผลิตที่มีเสรีภาพทางการผลิต ที่ไม่มีอำนาจทางการเมือง และผลิตเพื่อการพัฒนาอย่างอิสระของทุกคน นั่นคือทุกคนมีอิสระจะทำอะไรตามความพอใจของตน

๒.๓ สรุป

จาก รัฐอุดมคติของเพลโตที่ให้ความเห็นว่า การที่ชนชั้นผู้ปกครองจำนวนน้อยที่สร้างระบบราชการและกองทัพได้แบ่งปันการบริโภคร่วมกัน ในขณะที่สังคมโดยรอบนั้นกลับใช้ระบบการถือครองกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล ซึ่งไม่มีวันที่เราจะเรียกว่าเป็น “สังคมนิยม” ได้เลย และยิ่งไปกว่านั้นรัฐในอุดมคติของเพลโต ยังเป็นรัฐบาลที่ปกครองโดยขุนนางชนชั้นนำ โดยที่เขาเองก็กล่าวถึงประชาธิปไตยในฐานะที่ประชาธิปไตยเป็นเส้นทางแห่งความเสื่อมและทุกข์ของสังคมที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เป้าหมายทางการเมืองของเพลโตก็คือ การกู้ฐานะ และการทำให้ระบอบขุนนางมีความบริสุทธิ์โดยการต่อสู้กับประชาธิปไตย หากจะมองเพลโตว่าเป็นบรรพบุรุษของสังคมนิยมแล้ว ก็หมายความว่าแนวคิดสังคมนิยมที่เพลโตพูดถึง ก็คือการควบคุมรัฐบาล โดยประชาชน

ในส่วนของสังคมนิยมสมัยใหม่ซึ่งถือกำเนิดในกลางศตวรรษระหว่างการปฏิวัติฝรั่งเศส และการปฏิวัติในปี ๑๘๔๘ ที่สร้างความหตุพิพาทแก่ที่ตามมาหลังจากการปฏิวัติฝรั่งเศสนั้น ได้นำไปสู่แนวทางสังคมนิยมหลายชนิดที่แตกต่างกัน เริ่มตั้งแต่แกนนำของขบวนการสังคมนิยมสมัยใหม่พวกแรกที่เกิดขึ้นในช่วงท้ายของการปฏิวัติฝรั่งเศส ที่เรียกว่า “ขบวนการร่วมต่อสู้ของคนที่เท่าเทียมกัน” ขบวนการดังกล่าวก่อให้เกิดประวัติศาสตร์สมัยใหม่ที่แนวคิดสังคมนิยมได้กลายเป็นแนวทางของขบวนการต่อสู้ของมวลชน และถือได้ว่าเป็นก้าวแรกของแนวคิดสังคมนิยม

แนวคิดสังคมนิยมของคาร์ล มาร์กซ์ เกิดจากการมองสังคมและการเมืองเป็นประวัติศาสตร์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดนิ่ง และวัตถุดิบแวดล้อมเหล่านี้มีอิทธิพลสำคัญที่เป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ มูลเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ ความขัดแย้งในระบบโครงสร้างของปัจจัยการผลิตโดยเริ่มต้นที่มนุษย์มีความต้องการทางด้านวัตถุดิบได้ใช้แรงงานในการผลิต และวัตถุ

^{๑๐๒} ตามทฤษฎีของคาร์ล มาร์กซ์ รัฐเป็นการแสดงออกอันก่อตั้งขึ้นของวิธีการรุนแรงของชนชั้น เมื่อไม่มีรัฐย่อมไม่มีปัญหาการเมือง ปัญหายุ่งยากอย่างเช่นระบบผู้แทนและสิทธิจะสูญสิ้นไป

ผลผลิตเป็นชนวนเหตุให้เกิดการแย่งชิงเพื่อการครอบครอง การครอบครองได้นำไปสู่การอ้างกรรมสิทธิ์ การกีดกัน การกดขี่เอารัดเอาเปรียบ และเกิดกลุ่มชนชั้นที่มีอำนาจในการปกป้องคุ้มครองและการครอบงำตามมา ชนชั้นได้กลายเป็นตัวละครที่ขับเคลื่อนหรือขยายความขัดแย้งและเป็นสัญลักษณ์ของความไม่เท่าเทียมกันในสังคม เช่น สังคมทาสกับเจ้าทาส สังคมขุนนางศักดินากับทาสทาสกรหรือไพร่ สังคมนายทุนกับกรรมกรแรงงาน ซึ่งชนชั้นที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตจะเป็นผู้ที่ควบคุมทิศทางการผลิตและกำหนดกฎระเบียบในการแบ่งปันผลผลิต ชนชั้นที่ไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตได้ตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบในระบบการผลิตตลอดมา ดังนั้นตรรกะที่รูปแบบโครงสร้างการผลิตเพื่อกรรมสิทธิ์ส่วนตัวและระบบชนชั้นยังคงดำรงอยู่ ความขัดแย้ง การกดขี่ขูดรีด การเอารัดเอาเปรียบหรือความไม่ยุติธรรมเท่าเทียมกันก็จะยังคงปรากฏอยู่ตราบนั้น

ดังนั้น คาร์ล มาร์กซ จึงเสนอแนวคิดให้ทำการปฏิวัติล้มล้างระบบทุนนิยม แล้วจัดตั้งรัฐเผด็จการกรรมาชีพเพียงพรรคเดียวขึ้น เพื่อยกเลิกระบบชนชั้น ยกเลิกระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนตัว ยึดเครื่องมือที่เป็นปัจจัยการผลิตทั้งหมดให้ตกเป็นของส่วนกลาง จัดรูปแบบโครงสร้างการผลิตแบบใหม่ ปรับแนวคิดระบบเครื่องมือต่าง ๆ ในระบบทุนนิยม เช่น ความรู้ เทคโนโลยี เครื่องจักร ให้เป็นไปเพื่อการใช้สอยในการดำเนินชีวิตเป็นหลัก เน้นการผลิตที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ภายใต้เงื่อนไขความเป็นเจ้าของร่วมกัน พร้อมทั้งแจกจ่ายแบ่งปันผลผลิตตามความสามารถและความจำเป็นของแต่ละคน ในระยะหนึ่งเมื่อผลผลิตมีมากอย่างล้นเหลือก็จะเป็นหลักประกันความมั่นคงของทุกคนในสังคม มนุษย์ทุกคนจะมีความเท่าเทียมกัน มีโอกาสเข้าถึงหรือได้รับปัจจัยสี่ที่เป็นพื้นฐานจำเป็นของชีวิตอย่างไม่ขาดแคลน เป็นการแสดงถึงสังคมแห่งเสรีภาพที่แท้จริง เมื่อถึงช่วงนั้นรัฐก็จะสลายตัวลง และหลงเหลือแต่การบริหารจัดการทรัพย์สินส่วนรวมที่ไม่ใช่การปกครองสั่งการแบบรัฐชนชั้นในอดีต